

Б-У

К-82

СТЕПАН
РИЖАНЦОВСКИЙ

ВЕСНА
ЛЮДСТВА

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

PHYSICS DEPARTMENT

PHYSICS DEPARTMENT

PHYSICS DEPARTMENT

PHYSICS DEPARTMENT

PHYSICS DEPARTMENT

*Степан
Крижанівський*

ВЕСНА ЛЮДСТВА

ВИБРАНІ ПОЕЗІЇ

**ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО
ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ
КИЇВ—1951**

И я,
как весну человечества,
рожденную
в трудах и в бою,
пою
мое отечество,
республику мою!

В. Маяковский

ВЕСНА ЛЮДСТВА

*Яка весна іде по світі,
Багрянцем красить небозвод!
Яким чуттям пісні зігріті
В моїй країні миру й згод!
Три слова в них в єдине злиті —
Вітчизна, партія, народ.*

*Наш Сталін, наш керманіч віщий,
У праці, в пісні, в боротьбі
Чуття народів найпалкіші
Завжди призначені тобі.
Спасибі, батьку найрідніший —
Ти дав весну новій добі!*

П І В Д Е Н Ь

ДАЛЕКІ ДРУЗІ

*Другові-комсомольцєві
Андрію Андрущенкові*

Далекі друзі
З далеких сіл,
З сільських райкомів
І осередків,
Чекаю дружніх
Від вас листів,
Від них —
і радісно, і легко.
Ах, друзі, друзі!
Привіт, привіт,
З республіки
сталюного серця!
Ще скільки весен,
Скільки літ
Зустрітись нам
Не доведеться?
Ростить, герої
Нових ланів,
Не скраяних
На клапті й межі,

Де вперше слово
— колектив
Збудило
закутки ведмежі...
Де вперше розбудив поля
Суворий поклик
реконструкцій,
Де гине все старе,
мов тля,
Де вироста нове у муці...
Це ж нам відчуть
Років екстаз.
Я твердо вірю —
Друзі, гляньте,
По рідних селах
раз у раз
Ростуть
небачені гіганти.
Нам радо жить
В добу таку,
В дні велетенського підйому,
Не скніти
у глухім кутку,
Не гнити,
як сира солома.
Нехай печаль
Того гнітить,
Хто за старим
Скавулить в тузі,
А нам — тепер
Огнем горить,
Огнем в небаченій напрузі.
Далекі друзі!
Привіт, привіт!

Нехай росте
Творців неспокій!
Бажаю
ще міцніш любить
Цю нашу буряну епоху.

1930

ПОЇЗДИ РЕСПУБЛІКИ

Сніги і вітри. Це така пора,
Що краще дома сиди.
Та відходять від дебаркадера
На всі кінці поїзди.
Де димом повиті колії,
З-під тонкого склепіння моста,
В широкі простори історії
За составом состав виліта
На Бахмач,
Знам'янку,
Ясиновату,
По вугілля,
по ліс,
по хліб,
Щоб ізнов до столиці вертати,
За розміреним графіком діб.
Злий і холодний вітер цей
Дме в обличчя щодень.
Для мене республіка — серце,
Зі сплетінням артерій і вен.
Залізниця і там, і там лягли,
Вся країна дрижить від них.
Вузли станцій — неначе ганглії,
Що зв'язали нерви доріг.

Хай несуть, хай несуть дороги
Ешелони до центрів-міст,
Значить, серце — міцне і здорове,
Значить — відданий машиніст.
Значить, наша країна дань верта
За століття незроблених діл
І крицевими рейками транспорту
Обперізує суходіл.
Що потужніш заводи ставимо,
То бистріше нам треба мчать,—
Палива,

палива,

палива!—

Поїзди з перегонів кричать.
Ім не тільки стоверстими гонами
Вантажі і людей везти,
Ім в майбутнє далекозоряне
Поспішати скоріш до мети.
Залізниці гримлять цистернами,
Задувають вогкі вітри.—
Там, за ріллями,
там, за стернями,
В бій ладнаються трактори.
Чорноземні Орільки й Дубрівки
Відчиняють ворота в світ,—
На широких ланах республіки
Ходить план великих робіт.
Дужим ростом живем і творимо,
Мостим міст до мети,
і з моста
В широкі простори історії
Паровоз доби виліта!

1931

КОЛЕКТИВНА ВЕСНА

Ще в полях не затихли хуги,

Ще морозів лють навісна,

А вже починається

— друга

Колективна весна.

Тільки вдруге весна в країні

Рве машинами

межі по́спіль,

Тільки вдруге виходимо нині

В степ

бригадами тисяч колгоспів.

Крізь завії, метелиці спів

Вже її відчувається по́хід,

В шумі зборів,

в кипінні роботи

Більшовицький приходить посів.

Він єднає людей,

він — як фронт стоїть,

Бо весна, що приходить нині,

Це не тільки весна в країні,

Це — для цілих десятиліть.

Вона мінить обличчя

степу й людей,

Вона куркуля виганяє з хати;

Вона бідняка
на трактора садить
І його в колектив веде...
Це вона розквіта, це вона,
Більшовицька наша весна,
І повинь в її річищі —
Все вище
і вище,
і вище.

Вона підводиться і стоїть
Планом великих робіт:
Трактор. Сівалка. Ремонт.
Ударні бригади. Сівба.
Це твоя, комсомоле, доба,
Це твій сьогоднішній фронт!

1931

ПІВДЕННЕ МІСТО

І моря далекий гомін,
І гавані дзвін і гуд,
Таке мое місто знайома
Встає громаддям споруд.
І неба блакитна криша...
Та я не про небо. А от —
Цехами

чорними

дише

Край міста південний завод.
Колись про нього співали
Над тишею бузьких вод:
«Город Миколаїв,
Французький завод...»

Хто прагне багатства емоцій
Нових, небувалих часів,
Погляньте прийдіть на завод цей,
На працю гарячих цехів.
Над Бугом — димові навали,
Суворі споруди в доку,
Ви, певно, тоді не бували,
Як з доку спускали «Баку»?
Південного міста обличчя:

Квартали, вокзали, порти,
Та гордість його робітничача —
Це він —
                    веледенський «Марти»!

1929

ДВА ХЕРСОНИ

I

Налитий сном по вінця і
Занурений у сон,
Це — тишею провінції
Зустрів мене Херсон.
Медяно пахло липою.
Ми, дальні мандрівці,
Опівночі гутіркою
Будили вулиці.
За білими фіранками,
У темряві квартир,
З турботами міщанськими
Селились тиша й мир.
А ми прийшли бадьорими
Новий Херсон вітать,
Бо знаєм — до старого ми
Не схильні повертать...

Вже падав з липи долі цвіт,
Дихнула раптом рань,
Гукнув гудок з околиці:
Устань, Херсоне, встань!
А нам з нічної пристані,

З дніпрової води,
Знайомими присвистами
Гукнув гудок — прийди!
Прощай! Прийми слова мої:
Забувши тишу й сон,
Індустрії загравами
Зустрінь мене, Херсон!

II

Нема провінції, нема!
Над брилами міських покрівель
Херсон уранці підійма
Верхи нескінчених будівель.
Вітай, Херсон, добу нову.
Пролине небагато років,
І в твоїх жилах попливуть
Електрострумені високі.
І ти, замріяний Херсон,
Змінюєш свій повільний устрій,
Змінюєш синь свою і сон
На переможний хід індустрій.
Твій порт візьме новий розгін,
Розколять тишу пароплави,
Що прийдуть із усіх сторін,
Як вісники багатства й слави.

Херсон уранці підійма
Над брилами міських покрівель
Верхи нескінчених будівель.
Нема провінції, нема!
Широкий розмах перспектив
Та будівництва лейтмотив.

1929

БЕРЕЗАНЬ

Над затокою
тане синь,
Тоне синь
у часи світань,
У затоці стоїть масив —
Березань!
Десь позаду
лиман у млі,
На лимані
димлять кораблі,
Та вітри
вали хвиль несуть
У морську каламуть.
Березань!
Він один. Над ним
Плине часу невпинний біг.
Лиш іноді рибацькі човни
Хлюпотять біля ніг.
Проплива на Херсон пароплав
В тихі води
південних рік.
Тільки я ненароком згадав —
Розстріл Шмідта
і п'ятий рік...

ЛІСОСПЛАВ

Як завирюють вітром весни,
І скреслий лід звільнить порти,
Десь із Полісся, вниз по Десні,
В розлив Дніпра ідуть плоти.
Дніпро їх з ласкою приймає
І ніжно миє кожен брус,
І ген мені веслом махає
З плота привітно білорус.
Далека, неспокійна путь ріки,
Проходять мимо степ і ліс,
Для будівництв, для шахт республіки,
Плоти пливуть по хвилі вниз.
Хай день у день проходять сплави
Старим Славутю-Дніпром,
За рік пливтимуть пароплави
Із Орші просто на Херсон.
Зустрінуть їх дніпровські шлюзи,
Зустріне гребля, місто-сад.
Я радий, що на кожному крузі
Росте моя країна Рад.
Там, за порогами, за водами
Підноситься і вироста
Мостоми, шлюзами і зводами,
Портами, парками, заводами
Чудове місто — Дніпрельстан!

1931

МИ БУДУЄМО ХАРКІВСЬКИЙ ТРАКТОРНИЙ

(Пісня про суботник)

Пісня починається
Від п'яти.
Корпуси здригаються
Від ходи.
В кранах, захлинаючись,
Свистить вода,
Кров наша юнацька
Молода!
П'ять хвилин до зупинки.
Ранок. Май.
Номер чотирнадцятий —
Трамвай.
Студентський суботник,
І — наш маршрут —
Харківський
Ударний
Тракторобуд!
Вантажні вагони,
Приймайте гостей,
П'ятнадцять хвилин
Для вас віддано.
Ей!
Руки у нас
Молоді і меткі.

Над містом
Озвались
Прививні гудки.

Нас тисячі вийшли сьогодні на штурм,
Ударний суботник святкового травня.
Прийшла будувати Тракторобуд
Студентська братва, невгамовна і славна.
А сонце назустріч пішло напролом,
Ламаючи хмари списками проміння.
Сотні людей. Десятки платформ.
Гори наваленого каміння, —
Це ділянка ентузіазму й уміння.
Ударництво — гасло. Змагання — девіз.
Жодної миті не гаяти дарма!
І над будівництвом раптово звис
Захоплений плеск трудового алярму.
Дрижали платформи від брил кам'яних —
Дівчата і хлопці кидали міткою,
Щоб вің у підмурок складального ліг —
Камінь фундаменту п'ятилітки.
Готові платформи. І десь нервовий
Голос подав паровоз маневровий..
— Упертого класу уперті люди, —
Ми вчасно збудуємо Тракторобуди!

1931

КРАЇНА ЗБУДУВАЛА ДНІПРЕЛЬСТАН...

(Пам'яті Серго Орджонікідзе)

Я пам'ятаю той знаменний день
У незабутнім тридцять другим році:
Земля почервоніла від знамен
За греблею Дніпра, на правім боці.
Країна збудувала Дніпрельстан,
В бетон і сталь втілились наші мрії,
І ось він вийшов на шумний майдан,
Він — командарм важкої індустрії.
Ще живуть у пам'яті слова,
Що в урочистій тиші прозвучали.
Між слів його були осяйні два,
Яких забуть не можна — Ленін! Сталін!
Усе життя ішов по їх путі
Серго безстрашний — богатир Кавказу,
Усе життя служив одній меті,
І не звернув з путі — ні разу!
Та нагла смерть на бойовім посту
Укрила холодом його обличчя...
Про цю людину, щирю і просту,
Пройдуть легенди горді на сторіччя.
І з гордістю я про життя його
Перекажу синам, щоб знали милі —

Я чув слова полум'яні Серго,
Його я бачив в розквіті і силі.
Я бачив світлосяйний Дніпрельстан,
Коли, вітаючи Дніпра новітню вроду,
Він на містку стояв, мов капітан, —
Великий син великого народу!

ПЕРЕГОРНУ СТОРІНКУ...

Перегорну сторінку. І мені
В очах закружать літери у танці,
І я згадаю про огні —
Огні провінціальних станцій,
Що ними я проїхав... Пил доріг
І Слобожанщини бори соснові,
Але в струнці ряди
Стають в сторінках знову
Уперті літери.
І знову до роботи,
Аж доки сон не стане на поріг...
Люблю я вас, нічні мої хвилини!
Вплива в кімнату тиші корабель,
Та десь із заміських пустель
Прилине вітер, у квартиру вдарить.
Часу замало згадувать і марить
Про Слобожанщину,
про сосен сонні тіні...

А все ж згадаю:
Комсомольський рейд.
Зима. Морози. І далеких зор скло,
І заспокоєна під льодом синя Ворскла,
І велич в світ одчинених дверей.

Там гартувалась комсомольська юнь,
Там ночі й дні заповнювались працею.
Ішла весна.

Ішла весна комун...

Вривалися в весну мою —

Любов. Навчання Колективізація.

Перегорну́ сторінку.

І вона

Ляга літописом крутого переламу.

Великі зрушення,

бої і драми

Виносила тверда земля сповна.

Перегорну сторінку. Але знову,

Крізь сон і навіть уві сні,

Мені ввижатимуться ті огні,

Огні провінціальних станцій

І Слобожанщини бори соснові...

1930—1932

**ХОЛОДНОГОРСЬКИЙ
ПОЛК**

МІЙ ДРУГ ІДЕ ДО ЧЕРВОНОЇ АРМІЇ

В бойовій готовності
Виховали нас.
Друг! Військова молодість
Наша почалась.
Знаю, що не дарма
Тут моє ім'я, —
Ось моя казарма
І днювальним я.
Лампочка контрольна,
Карандаш в руці,
Після чистки коней
Сплять бійці.
Та не гасне пісні
Золотий огонь,
Червоноармійцям
Я несу його.
Тут, безсонна зроду,
Пісня не змовка,
Із днювальним входить
В ніч полка.
Вранці — чистить коні,
Йде на полігон,
Подає патрони —
Огонь, огонь!

До манежу риссю,
Ноги в стремена!
І сні артилеристам
Несе вона.
Стоїть з ними на чатах...
Та от, як знать,
Чи захотять дівчата
Про це читать?
Їм, може, інші треба
Слова, ніжніш:
...Сади. Окрайці неба
Віщують тиш.

Але стоять на чатах
Нам вийшов час.
Подумайте, дівчата,
Всі хлопці в нас.
Приходьте, любі, в гості,
Пишіть листи,
У нас геройські хлопці
Несуть пости.
Вони виходять разом
На полігон
І слухають накази —
Огонь, огонь!

В бойовій готовності
Виховали нас.
Так військова молодість
Наша почалась.

1933

ЖЕМЧУГ

Ти мене кусав і бив ногами,
Граючись, по снігу волочив,
Я ж про тебе пізніми ночами
Вірші склав, днювальним стоячи.
Жемчуг! Жемчуг! Нерозлучний коню!
Ти мені тепер найближчий друг.
Я з тобою рідний край бороню,
Вчусь з тобою в дні зимових хуг.
Пізні зорі падають в безодню,
Гусне тьма. Але під звук зорі
Йду до тебе в ранки прохолодні
І в зимові довгі вечори.
Тричі чищу, тричі напуваю,
Відра золотом овса дзвенять.
І тому я пісню починаю
Про артилерійського коня.
Ось кусочок цукру — на дві долі
Розділив я порцію свою.
Ти мене кусав, а все ж поволі
Входиш у поезію мою.
Йде весна до нас, армійські друзі,
Як нам не любить весну таку?
Віддамо їй слово по заслугі,
Йй, зустрінутій у кіннім артполку.

Ластівки летять. Брунькують клени.
Косий дощ спада на зелень дня,
І поезія виходить в світ зелений
І сідає з нами — на коня!

1934

НІЧ У ПОЛКУ

I

Як завжди, трохи урочистий
Розводу церемоніал.
Віщує захід вітер. Чистий
Офарбивсь небосхил в опал.
Пароль вручив черговий...
Струнко!
Звучить команда «на ремень!»
І ми заходим в караулку
На всю наступну ніч і день.

II

О, ночі весняної шуми!..
У коней бряжчать чомбури,
І падають краплі в задумі,
І хмари пливуть угорі.
І ти прислухаєшся строго,
І ти уявляєш в цю мить,
Що спереду — не дорога,
А вічна безодня шумить.
А ти прислухаєшся. Звідти
Ще чути, як тріскає лід.

Спокійно у таборі Шмідта,
Хоч табір в тривозі не спить.
Там теж вартовий непомітний
На варті безсонній стоїть.
Тут смерті — не поживиться.
Не зітре їх вічний лід.
На північ сталеві птиці
Щодня прискорюють літ.
Імення героїв — відомі,
Змагання їх — варті мети.
І скоро челюскінцям дома
Країна посипле цвіти...
А зараз, тривожна одвічно,
Безодня під ними шумить.
Там теж вартовий героїчно
На варті Вітчизни стоїть...

III

Я спогаду вдячний і радий,
А тьма — хоч у око ціль!
І північ несе над артскладом
Мелодію радіохвиль.
З далекого Ванкарема
Летять по країні вони
На станцію «Комінтерна»:
«Челюскинцы спасены!»
Так вісті приходять найкращі,
І я не спиняю їх — «стій!»
До мене іде розводящий,
На зміну мені — вартовий...

1934

ДОРОГА

Я живу серед густого лісу,
В полотнянім таборі — намет.
Але, піднімаючи завісу,
Може далі бачити поет.

Бачу я — кругом моя вітчизна
Сильна, незборима і міцна.
В кожного із нас дорога різна,
А мета — вона для всіх одна.
Я виходжу на дорогу пізно
І себе питаю — чим я жив?
Чи достойно матері-вітчизні
Все своє мале життя служив?

Звичним зором табір оглядаю,
Де життя військового звичай.
Миргородські хлопці починають
Пісню про Далекосхідний край.
Краю рідний, західний і східний,
Як мені відгукуєшся ти
І героїв голосом привітним,
І задушевним словом теплоти.

Я щасливий, що, не здавшись прозі,
В арtpолку в похід коня сідлав,

Що дівчат у життєвій дорозі
Зустрічаючи — не обминав;
Що ніколи не кривив душею,
Радість не промінював на злість,
Що проходжу рідною землею
Як її господар, а не гість.

І тому-то за свою країну
Груддю стати я завжди готов.
На прощання поцілую сина:
«Сину мій, рости собі здоров!»
І — по конях, і — по батареях,
За життя, за нашу землю й мир.
Вірні друзі юності моєї,
Кожен з нас боєць і командир.

В цю дорогу просто і одверто
Я виходжу з радісним лицем:
Боротьба веліла бути поетом,
Пісня помагала бути борцем!

1936

ПРОВДИ КОМІСАРА

Прощай, товариш комісар,
Найкращий друг, прощай!
Візьми любов мою, як дар,
В далекосхідний край.
Ти став нам другом і отцем,
Учителем нам став.
Ти знав нас кожного в лице
І наші думи знав.
Пригадую найперші дні,
Як ми прийшли до лав.
Перед відбоєм, в тишині,
До нас ти підсідав.
Питав про працю, про дружин,
Чи не сумуєм ми?
І не мовчав з нас — ні один,
Розповіли самі —
Яка турбота наляга,
Які думки у нас.
Ставало легше, і вага
З душі спадала враз.
І після слів твоїх бійцем
Відчув себе і я.
Ти знав нас кожного в лице,
І помисли, й ім'я.

А часом нам розповідав
Про перекопський бій.

Як Сивашем ішла вода,
Як він лежав в воді,
Як кожен бився і палав
Завзяттям молодим.
Два дні не спав,
Два дні не знав
Ні хліба, ні води.
Як вихрем тисячі смертей
Пройшли тоді над ним,
І як під грюкіт батарей
Бійці вломились в Крим!

І ось тобі прийшов наказ,
І кожен знає сам,
Що найхоробріші із нас
Якраз потрібні там;
Що найдосвідченіші теж
Якраз потрібні там,
Де хитрий ворог біля меж,
Там треба бути й нам!

Прощай, товариш комісар,
Найкращий друг, бувай!
Далекосхідникам від нас
Привіт передавай,
Де слава ходить бойова
З морських глибин до хмар,
Де твоя сива голова
І серця юний жар.
Для нас ти — приклад життєвий,
Для нас ти — заклик бойовий,
І незабутній образ твій,
Товариш комісар!

1936

ХОЛОДНОГОРСЬКИЙ ПОЛК

Холодногорський полк — це молодість моя.
Не раз пригадував військові роки я,
Поезія ночей безсонних припливала,
І втіха в споминах про юність оживала.
У мене кінь був — як його зовуть?
У мене друг був — як його забудь!
Я знаю, як світань голубизна
Зливається з багряним сяйвом дня.
Я був в обіймах холоду і спек,
І хліба шмат, води простої глек
Були мені смачніші, ніж вино,
Якого я не куштував давно...
Я там співав, сміявся і любив,
Я в армії, як жить належить, жив.

Літа ідуть. Буває часом так:
Лице знайоме. — Звідкіля, земляк?
Де бачились ми, не візьму я в толк?
Ага! Згадав! Холодногорський полк!
І ці слова звучать, немов пароль
Прийдешніх років, наших спільних доль.
Вони — як заклик, як сигнал на бій,
Вони — як сурма в тиші голубій,
Бо ще ми всі — поки міцна рука, —
Бійці Холодногорського полка!

ВРОГИ УБИЛИ КІРОВА

Блискавка радіограми
Вдарила у серце, як стріла —
Кірова немає з нами!..

Чорна злоба ворога змогла
Підлу кулю найми́та навести
В робітничого проводиря.

І несе народ — мільйонний месник —
Гніву і ненависті моря.

Він упав на грані днів грядущих,
Що наймення їм — соціалізм.
Партія ж — навіки невмируща,
Комсомол, що коло неї зріс,
Їх не вбить...

І ця болюча втрата,
Родить біль, помножений на лють,
І звучить стократно наша клятва,
Як останній бойовий салют.

Пострілом не вбити нашу віру,
Кров'ю наш похід — не зупинить!
Постать Кірова, імення — Кіров
На знаменах вічності горить!

1934

ВМИРУЩЕ РЕМЕСЛО

Блукаючи знічев'я по містечку,
Де цвіт акацій та півсонний спокій,
Де люди, дерева, повітря в млості,
Я заблукав у будочку шевця.
Швець нагадав мені старого батька —
Ті ж сірі очі, довгий ніс орлиний,
Та ж, зігнута професією, спина,
Русявий, з сивиною в скронях, чуб.
І доки він латав мої ботинки,
Розповідаючи життя немудру повість,
З дитинства із майстернею знайомий,
Я думав про вмируще ремесло.
Мені згадалась наша темна хата,
Низький верстак з сапожним інструментом.
І навкруги розкидані недбало
Старих фасонів різні колодки.
Мені згадалася смола і дратва,
Лубок і клейстер, копили й правіла,
Рулетки, фумилі, ремінний шпандир,—
Которим батько частував мене..
Ці давні пахощі сирої шкіри,
Смоли і воску, клейстера і сажі
Й мелодія сапожницької пісні
Ще й досі в пам'яті стоїть жива.

Вона пов'язана — з зігнутим батьком
Над чобітьми пудовими, міцними,
Із горілчанним духом неодмінним,
З суботнім урочистим шабашем.
Вона пов'язана — з глибин дитинства —
З суворим духом віковичних злиднів,
Із дідом Юдкою, що мав шкіряну лавку,
З Волошкою — місцевим куркулем.
Для них мій батько гнув щоденно спину,
Для них шив хромові, юхтові і шеврові
Дебелі чоботи. І мав злиденні гроші
І чорний та черствий щоденний хліб.
А щонеділі випивав по кварти
В компанії з сапожником Корнієм
І Транським — заготовщиком і другом,
З замовцями з куркульських хуторів.
Додому п'яного я вів з базару тата,
А випивши, він був надміру добрий,
Він обіцяв віддати сина в школу
І вивчити його «на вчителі»...
До діда Юдки, в синій понеділок,
Я біг позичити полтиник на похмілля,
І батько знов в такім одвічнім крузі
Сідав за чорне й кляте ремесло.

Містечко вмерло! Помер і непман Юдка,
Куркуль Волошка вирваний з корінням,
Дух власності, дух косності й дурману,
Коли не зовсім вмер, то помира!
Воскресли ж тіні містечкових злиднів
І лобода міщанського спокою,—
Вони принесені з глибин дитинства,
Зі смертю батька в будочці шевця.

Минулому — моя ненависть чорна,
Сучасному — моя любов і радість,
Цією зненавистю і любов'ю
По-справжньому я дужий і живий!

1934

НАД МОГИЛОЮ БАТЬКА

Тут батько мій лежить на цвинтарі старім,—
Землі горбок рудий — ані хреста, ні каменя...
Лиш я стою, схилившись, над ним,
І згадок бистра річка протіка в мені...

Блакитна далеч півдня. Сон могил.
Земля зелена задивилась в небо.
Тут жив я. Звідсіля пішов за небосхил.
Ось, рідний тату, знов я біля тебе.

Жив батько з нами над ставком у хатці,
Співав пісень за шевським верстаком,
А іноді гірку він пив, бо в чарці
Єдину втіху мав, земля йому пером!

Без музики, у теплий жовтня день
Його із прапором червоним хоронили.
З містечка сила надійшла людей
До батькової свіжої могили.

Багато на віку чобіт він їм нашив,
Багато ремеслу підмайстрів научив,
Шевці, кравці й цирульники похилі
Несли труну й промови говорили...

Я думаю, що з часом щезне й слід
На цім зруйнованім дощенту кладовищі,
А пам'ятник йому поставить слід,
Хоча б за те, що піднялись ми вище

Його думок і прагнень, і стремлінь,
Що ми, народжені від нього діти,
У вічній зміні днів і поколінь
Не марно хочемо життя прожити...

Тут батько мій лежить на цвинтарі старім,
Де верби журно віти похилили...
Стою один, молодший син, над ним
І в даль дивлюсь від рідної могили.

Вмираючи, отець мені заповідав,
Щоб чесно жив і не кривив душою.
Я чесно жив. Служив, пісні співав,
Зерна брехні не маю за собою!

Іще мені мій батько заповів,
Щоб я, з бідняцького піднявшись роду,
Не загордивсь і вірність хоронив
Своїй землі і рідному народу.

І ти, мій сину, коли я піду
В останній бій проти старого світу
Й за ваше щастя, може, упаду,—
Не забувай оцього заповіту.

Нас батько вчив, про наше щастя дбав,
За те його і поважали люди.
Хоч вік проживши, щастя він не мав,
Та вірив — дітям неодмінно буде!

І я тепер на цвинтарі старім,
Над прахом батьковим, вечірньою порою,
Стою, мов пам'ятник живий, над ним,
Бо світ новий одкривсь передо мною!

1937

ПОЛТАВА

Проходять роки величаво,
Лишають на землі сліди.
Навік я полюбив, Полтаво,
Твої незрівняні сади.

Ні з чим тебе не порівняю,
О, сонцесяйне місто-сад.
Де не ходжу і не блукаю,
До тебе повернусь назад.

І я в тобі до серця візьму
Все, чим живу, все, що люблю.
Полтаво! Сад соціалізму
На тебе схожим уявлю.

Чекай мене до себе в гості...
Люблю твій вигляд чарівний,
Твоїх околиць синій простір,
Напій повітря запашний.

Весною повернусь хутенько,
Пройду і пахощами вп'юсь,
І Мирному, і Короленку
Низьким поклоном уклонюсь.

Сліди історії яскраві,
Відзнаки слави і добра,
Вклонюся пам'ятнику Слави,
Як свідку бранних днів Петра...

І всюди про минуле згадки
З полтавських вулиць устають:
Нащадки дівчини Наталки
Ще на Мазурівці живуть.

Сучасне із майбутнім ходить
В піснях, в будовах, в шумі днів,
Бійці «Чапаєвську» заводять,
Про Сталіна підносять спів.

Хвилини щастя перебіжні
Я, поспішаючи, ловлю,
Твої, Полтаво, співи ніжні
Скажу, не криючись, — люблю!

Коли б я юнаком зеленим
Шукав дороги у житті,
В твоїм саду благословеннім
Я б зупинив свої путі.

Коли б одинаком тендітним
Блукав по світу без пуття,
Серед красунь твоїх привітних
Знайшов би подругу життя.

Коли б я був похилий віком,
Мені б твої рясні сади
Були немов цілющі ліки, —
Я б вік прийшов кінчав сюди.

Не перший, не другий, не третій,
Не ветхий днями й не юнак,
Я трудівник і муж. І вмерти
Я не збираюсь аж ніяк!

Ще дівчина мене пригорне,
Ще й пісня скориться мені,
Лише війни обличчя чорне
Стоїть як привид вдалині...

Співаючи Вітчизні славу,
Я по землі моїй ходив.
Твій образ чарівний, Полтаво,
На віки вічні полюбив!

1936

ІСТОРІЯ АРТІЛІ

I

Падав косий дощ,
І струмки проти сонця —
як стріли.

Він роботу спинив —
і отож

Почалося дозвілля в артілі.
Це було у жнива,
І артіль була повна й багата.
Починали співать,
Ідучи з скиртування, дівчата.
Вечоріло. Пливли
Білі хмари, як спогади любі.
Комсомольці вечеряли. Йшли
До укритого зеленню клуба.
Знов здіймались пісні...
Адже в клубі стояла окраса —
Фісгармонія, ще від панів...
І за неї сідав Ваня Красов.
Вітер хвилі несе...
Як симфонія урочиста,
Починається пісня пісень,
Для якої не складено змісту.

Але музика входить в план
Голови й музиканта артілі.
Ваня Красов — надійний талант,
Знає, що підійняти на хвилі.
І звучить фісгармонія...

В лад

Бригадир починає на скрипку,
Хлопці вводять у танок дівчат
І до серця притискують кріпко.
Починається танок і гра,
І весілля безпечна година,
А за плечами праця

стоїть, як гора,

І творима симфонія
Степовими просторами лине...

II

Ваня Красов! Ти грай!
Хай натхненно танцюють дівчата.
А мені розповісти пора,
Як ти виріс з малого хлоп'яти.
В степовому селі,
За межею дитинства і школи,
Із п'ятнадцяти літ
Ти ступив на поріг комсомолу.
Диво дивне з людьми!
В чому зросту їх сила й прикмета?
Перші збори згадаємо ми,
Далі — більше, і ти вже секретар.
Одвітала весна...
Стигло літо і стигла буря.
Куркулі. Заржавілий наган.
Гостра ненависть до диктатури.

І такі от бідняцькі сини
Не боялись ні тучі, ні грому,
Так мужніли вони
В рік великого перелому.
Це в артілях вершили вони,
Куркулів виганяли із дому,
Комсомолу сини —
В рік великого перелому.
І в куркульським кублі,
Де засіки та скрині та клуні,
Ми артіль підняли,—
Знамено комсомольської юні.
Ваня Красов! Ти грай!
В цих мотивах ні крапельки жалю.
Сила. Розмах. Розмай.
Перемоги твоєї скрижали.
Хлопці-наймити, сироти-діти,
Світ є нашим тепер,
Тільки руки та праця за честь.
Хай живе колектив,
Хай міняє історію світу.
Ваня Красов! Ти грай, —
В твоїй музиці крила єсть!

III

Я стою і дивлюся на силу, на щастя, на вроду,
Покоління комуни, яке на очах вироста.
І в цей час відчиняються двері і входить
Каракатенко Ганна — сусідка моя, сирота.
Сирота! Хто не знав, скільки сліз в цім
безжаліснім слові,
Ганна знає гаразд, вона вироста з цім
тавром, —
Це—робіть на людей, спати у куркуля на полові,

Силу тратить свою над чужим ненависним
добром.

Ганно, давня знайома! Я потискую твою руку.
Де забитість твоя, темнота і сирітські латки?
Ти тепер у артілі, і брат твій пішов у науку,
Повернулося щастя обличчям до тисяч таких.
Тут розквітла краса твоя, що, не розцвівши б,
зів'яла.

Як змінило тебе комсомольської юні добро!
Ти говориш про те, що робочої сили замало,
Ти господар тепер, член правління і член бюро.
Все гаразд! Ми виходим на камінний ганок,
Бачим—добра й угіддя у руки дістались кому—
Ферми, майстерні, дитясла,
і скрізь ти господарка, Ганно,
Щастя рук твоїх, щастя класу твого,
і тому

Можем вийти у степ і дивитись на дальнії зорі,
Що, як зерна достиглі, поволі зсипаються вниз,
Можем вийти у сад, де стоїть дід Михтодь
на дозорі
Цього саду, який куркулеві належав колись.
Почастує він грушами і повістю про минуле,
Та ми звернем на став, де блукає закоханий
спів.

Ось він, світ наш,
виходить з піснями у тисячі вулиць,
У безмежність доріг, у привілля річок і ланів,
Де дівчата і хлопці тепер у жнив'янім полоні,
Де ростуть трудодні, і достиглий звиса колосок,
А у клубі звучить,
без утоми звучить фісгармонія,
І ніяк не скінчать комсомольці веселий танок.

ВЕРЕСЕНЬ

Прозорий вересень іде по нивах,
Іскряться ріки в срібних переливах,
Сади стоять, од плоду обважнілі,
Достатками пишаються артілі.

Пройди сади од краю і до краю,
Нагнулись низько віти од врожаю,
Пройди поля позолотілі нині,
Де на баштанах досягають дині,
Де кавуни, добрячі та дзвенючі —
Яка земля, які сади плодючі!

Дозріло все, діждало плодопаду,
І спіле яблуко уже додолу пада,
Вже в кукурудзи пожовтіли коси,
Вже на отави впали перші роси,
Усе частіше криє небо хмарка,
А на токах туркоче молотарка,
Молотники вже добирають поспіль
Снопи з найдальших ділянок в колгоспі,
Зібрали данину останню бджоли, —
Так ходить праця через луг і доли.

А вечором ідуть з роботи люди,
Поглянь — які дівчата повногруді,

Налиті хлопці силою земною,
Лунає пісня низом та горою,
Стара — про долю, а новітня, друга,
Звучить врочисто про вождя і друга.

Дорідна осінь і земля багата,
А навкруги вже чути наступ свята.
Поглянь, як золота і червінькова,
Природа нині і сама святкова.
Вона дороги листом устилає,
Вона сади у золото квітчає,
Вона, як мати, для приїзду сина,
Готує к святу найсолодші вина.

А свято йде, як пісня урочиста,
А свято йде, як музика троїста,
Несе дари і спогади й розмови,
Недаром стільки пролилося крові
Людей, що їх не забува вітчизна.
І наше свято — їм найкраща тризна,
Бо наше свято — Жовтень величавий,
Овіяний всіма вітрами слави.

Коли розставляться столи дубові,
Коли поставлять пироги медові,
Найкращі наїдки, найкращі трунки,
Коли зготують дітям подарунки,
Дідів заличуть давніх та старезних,
Коли підійдуть до столів трапезних,
Надівши світлі ордени на груди,
Країни вільної радянські люди,

Щоб двадцять літ життя, доби ясної,
Під сонцем Конституції нової

Відсвяткуювать. Вони підіймуть чаші
За наші землі, за заводи наші,
За наших воїнів — прапороносців,
За рицарів труда, орденоносців,
І вище й вище здіймуть повні чаші,
За нашу гордість і за сонце наше,
За Сталіна, що певною рукою
Веде народ дорогою ясною.

Прозорий вересень іде по нивах,
Ясніють села в сонця переливах,
І віддає дари земля багата,
І всюди чути владний наступ свята.
Підходить жовтень — свято урочисте,
Йому вклоняється село і місто.
Відходить літо в голубі безодні,
Що буде завтра — бачу я сьогодні.

1937

ПОХОРОН ПУШКІНА

Столітня ніч. Мете завія.
Глибокий сніг. Зима, зима...
І миколаївська Росія
Лежить пустельна і німа.
Замети замели дороги,
Завії замели сліди,
У чистім полі мчаться дроги
Без упину — не знать куди.
Куди спішать? І що за ноша?
І хто жене їх в ніч глуху?
І запорошує пороша
Сліди таємні на шляху.
Укрита чорним покривалом,
В рогожі вкутана труна.
І коні мчали, мчали чвалом
Рівниною... І тишина
Кур'єрські трійки зустрічала,
Давав дорогу їм народ
Та вслід сова в лісу кричала,
Як вісник смерті і негод.

Самітня станція поштова.
Смотритель з долею раба,
Якась карета випадкова,

Жандарм та гультяїв юрба,—
Такий пейзаж одноманітний...
Кого ж це доля принесла?
В одних санях — панок тендітний,
А в других — смерть нещадна й зла...
— Кого хоронять? — Хтось питає.
— Веліли прикусить язик.
І пошепки оповідає,
Кругом оглянувшись, ямщик:
«Сердешний, бог його боронить,
Убитий Пушкін, бач, якийсь.
І потайки його хоронять...
І день, і ніч з труною мчись.
Із мертвим наберешся ляку,—
До Пскова сказано везти.
Людину, бачте, як собаку,
Хоронять, господи прости...»

У цвіті літ сердечний жар
Спирила куля пістоleta.
Але облудний, мстивий цар
З'якався й мертвого поета,
І тіло генія в труні
Сховав у дальній стороні...

1937

РОТА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА

Про що я думаю, коли вночі не сплю?
Про рідну землю, що її люблю,
Про власну долю, про своїх синів,
Про здійснення завітних мрій і снів.
Та раптом думкою туди звертаюсь я,
Де бореться Іспанія моя,
Де небо у огнях пожеж пала,
Де знівечена бомбами земля,
Де люди стали в бойовім ладу,
Де літаки несуть містам біду;
Де йде не на життя, на смерть двобій,
Де бореться народ хоробрий мій
За труд, за волю, за людське життя,
Являючи найвище завзяття.

В моїй уяві постає Мадрид
У полум'ї воєнних лихоліть,
І всюди жах, і всюди кров і смерть,
І всюду мужність, що сповняє вщерть
Синів Іспанії, які стоять грудьми
Проти фашистської всезгубної чуми.
Я бачу — кров майдани залила
І палаци зруйновані дотла,
І смерть дітей, і розпач матерів,
Я все відчув, продумав, зрозумів...

Прийшли проти загального врага
Усі, кому свобода дорога,
Французи й венгри, чехи і словаки,
Англійці, італійці і поляки,—
Вони прийшли боротись і вмирать,
Щоб їй, Іспанії, свободу дати.
Тут Мате Залка скінчив славу путь,
І нам його ніколи не забудь...

Звідкіль прийшли вони в ряди бригади?
Із дальньої заморської Канади,
Із пазурів пілсудських дефензив,
Почувши революції призив.
Що їх вело?

— По всьому світі рідні
Одні другим знедолені та бідні,
І ворог спільний, ворог навісний,—
Вони прийшли фашизму дати бій.

Іспаніє! Вони твої сини,
Твої герої на полях війни,
Войовники проти фашистських орд,
І гордий ними рідний їх народ.

Я також гордий. Там, в військових лавах,
Там, на полях Іспанії кривавих,
Там поруч греків, чехів і англійців
Хоробро б'ється рота українців
З ім'ям Шевченковим на прапорах,
Із піснею поета на устах.

Хвала вам, мужні земляки мої!
Ще буде час, і ми підем в бої,
І руки вам потиснем гаряче,

І спільно станемо плече в плече
Проти німецького фашиста, проти пана,
І на прапорах наших осіянна
Яснітиме вітчизна, й наш Ілліч
І Сталіна ім'я як мужній клич!

Привіт, сини Іспанії орлині,
Привіт від вільного народу України
Твоїм захисникам, твоїм військам,
Привіт моїм хоробрим землякам.
Тримайся! Хто тебе здолати зможе?
Борись, Іспаніє, народ твій переможе!

1937

НА 20-РІЧЧЯ РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ

Краю мій, Радянська Україно,
Ти могутня і ясна, як світ.
Весь народ — немов одна родина,
Весь народ святкує двадцять літ.

Робітник веде свої колони,
Він — господар, він розвіяв трони
І на шостій світу — все його:
Височінь наук, мистецтва, праці,
Фабрики й сади, міста й палаци
Краю неосяжного мого.

Чути пісню жовтня в чистім полі,
Селянин діждав своєї долі,
Став на землю непорушно він.
Віддана йому на віки вічні,
Вся кругом — його земля велична.
Скільки мріяло про неї покоління!

Піднялися в небо самолёти,
Неба просторінь, його висоти,
Як господарям, належать їм —
Батьківщини соколам крилатим,
Мужністю і волею багатим,
Що летять над полюсом німим.

Батьківщино! Ти дала їм крила,
Ти синів і дочок народила,
Наші діти — хто щасливіш їх?
Йдуть вони, не знаючи неволі,
У свої садки, палаци й школи,
І дзвенить безжурний їхній сміх.

Дорогий наш друг і вождь, і вчитель,
Наших дум і поривань властитель,
Ти зорею провідною став.
Ворогів ти стежив невсипуще,
Ти підняв народ. «Усе минуще,
Лиш народ безсмертний», — ти сказав.

Як безсмертні є діла народу,
Що завоював собі свободу,
Так безсмертним є твоє ім'я.
Ти народу дав ясні дороги,
Ти його привів до перемоги,
Сталіну співаю славу я!

Весь народ, од краю і до краю,
Конституцію нову вітає,
Підіймає аж до сонця спів
Про квітучу нашу Україну,
Про велику нашу Батьківщину,
Про її героїв і вождів!

**ВИЗВОЛЕННЯ
БРАТІВ**

ТАМ, ДЕ ГОРИ БІЛОВЕРХІ..

(З поеми «В гостях у Руставелі»)

Там, де гори біловерхі обіймає холод лютий,
Там, де за любов до людства Прометей
страждав прикутий,
Де грузини вільнолюбні, переживши давні
смути,
Батьківщину вільну й нову бережуть, мов скарб
набутий.

Там, де славляться садами плодоноснії долини,
Виноград і апельсини родять щедро для країни,
Де Кура несе до моря, ревучи, потоки піни,
Сталіна ім'я вславляють у дзвінких піснях
грузини.

У долині карталінській, між високими горами,
У шевця родині бідній, в хатці з чорними
кутками,
Народився найславніший між грузинськими
синами,
Той, що став вождем народів, той, що все
життя із нами.

В старовиннім тихім місті, між суворої природи,
Де Кура й Ліахва бистрі у одно зливають води,

Де твоя безсмертна пісня — там його
безсмертне діло,
І коли тебе шаную, я кажу про нього сміло,
Слави віяння широке путь свою знайти зуміло
І з дванадцятого віку у двадцятий прилетіло.

Я почав про Руставелі, а про Сталіна кінчаю,
Землю Грузії прекрасну, як умію, величаю,
Я під сталінським промінням Руставелі зустрічаю
І вшановую піснями по українському звичаю.

1938

ДЕ Б НА ЗЕМЛЮ НЕ СТУПИВ РАДЯНСЬКУ

Де б на землю не ступив радянську,
Всюди рідною її назву.
У приморськiм городі Бердянську
Я край моря синього живу.
День у день шумить Азовське море,
Із-за Дону вітер подима,
І, здається, ні злости, ні горя
В цілім світі не було й нема.
В виноградниках важучі грона
Виноград спускає до землі,
А на морі — на Ростов над Доном —
Теплоходи майорять в імлі.
Блиском сонця щедро осіянна,
Мліє в тиші піщана коса...

А здаля, із озера Хасана,
Долітає бойова гроза.
Грім гримить! Іде війна грозою
І крилом півсвіта обійма.
Справді-бо — ні тиші, ні спокою
В цілім світі не було й нема!

Синім полум'ям горять зірниці,
Зорі креслять темний небозвід,

Поспішають перельотні птиці
Не на південь, а на схід, на схід...
Курява встає в степу сухому,
Поїзд поспішає на Херсон,
Поспішаю з ним і я додому,
Забуваючи про втому й сон.

Так мене, без загадки й догадки,
В рідний край і кликала й вела
Через зупинки і пересадки
Сила материнського тепла.
Забаглося до землі припасти,
І до любих матері грудей,
Щоб піти в негоди і напасті,
Зачерпнувши сили, як Антей!

1938

ПЛОЩА ДЗЕРЖИНСЬКОГО

Хто бачив опівночі сяючі вікна Держпрому,
Коли повертався, йдучи із роботи, додому,
Той знає, які почуття окриляють тоді і
хвилюють,
За думами думи злітають, снують і вирують.
Дзержинського площа лежить мовчазна і
велична,—
Вона вкарбувалась в сучасну епоху навічно.

Я ще пам'ятаю, як тут була пустка. Лякливі
Брели перехожі та бігали пси шолудиві,
Шпориш проростав і консервні валялися банки,
І в чахлому скверику ждали коханців коханки.
В безводних пустелях лежали запилені парки,
І димом їдким задихався закурений Харків.

Та зводились вгору сталеві каркаси
Держпрому,
Нової краси провіщаючи міць невідому,
Та роки минули, і творчим велінням народу
Великої площі ми бачимо втілену вроду,
І співи лунають, і вітер знамена полоще,
Святкові паради приймає Дзержинського
площа,

Я вийшов з села. Знаю степу весняного
вицвіт,
Душею вітаю конвалію, сон і горицвіт,
І сонячні зайчики ранком ясним на узліссі,
І спів солов'я, і зозулі кування у лісі,
І рік течію, і гаїв колювання... Так повен
Весною дитинства захлюпує спогадів човен.

Та вища краса є в природі відтвореній. Може,
Її осягнути й збагнути зуміє не кожен,—
Хай гляне вночі на осяяні вікна Держпрому,
Хай вічність відчує, йдучи через площу
додому,
Хай в квіті й граніті відчує незримую згоду —
Природа первісна відтворену любить природу!

1940

САД ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

В пустельнім каспійськiм степу,
В десятирiчному засланнi
Вiн, муштру терплячи тупу,
Личив лихi лiта в мовчаннi.

Паперу й фарб нема. Слова
Як лава заpekлися в серцi,
Бо творчий дух живий, жива
Душа творця з неволi рветься.

Новопетровський форт глухий
Надовго свiт заквив солдату.
Проклявши вирок свiй лихий,
Поет до рук бере лопату.

Серед пустелi буде сад!
Вiн оживить цю мертву глину.
Хай яблунь цвiт i небеса
Нагадують про Україну.

Нехай шумить гiллям верба,
Така, як над чумацьким шляхом,
Нехай вiд споминiв журба
Тут розсипатиметься прахом.

І зріє животворний труд.
Поет в сухій землі саджає
Слабенькі деревця, і тут
Душа поета оживає...

Він бачить у сторічній млі,
Як сад цей буде розквітати,
Як «на оновленій землі
Врага не буде, супостата».

Минуть літа, мине життя,
Але не зітруться, як скелі,
Але не підуть в забуття
Пісні і сад серед пустелі.

Як світу нового краса
Ввійшла у віщі сни поета,
Так українець і казах
Увійдуть в сад його безсмертя!

Пройшли літа. Пройшло життя,
Але прийшла доба яскрава,
Але не зникла в небуття
Поета невмируща слава.

І сад — його чудовий твір —
Шумить зеленою листвою,
І вечорами в сяйві зір
Старі і юні йдуть юрбою

Туди, де жив він не дарма
І засадив цю землю густо.
Розцвів той сад, і впала тьма
До ніг ясному віку людства!

1937

ШЕВЧЕНКО В ЗАСЛАННІ

І знов йому не принесла
Нічого пошта з України.
Він волі ждав... Нема числа —
Злічити дні в оцій пустині.
До берега виходить він.
Сидить. Край моря жде погоди
І вітру дужого розгін
Чекає він. Шумують води.
Позаду форт — його тюрма,
Десятилітні чорні муки,
А човна з поштою нема...
До неба він здіймає руки:
«О вітре, вітре, вітровій,
Неси, мов ластівку по полю,
Хвилину радісних надій,
Мою сподівану волю...»

Він оглядається назад:
Пустеля. Сум. Капрали п'яні.
Знущання й муштра. І горять
Ці десять літ, як серця рани.
Ні фарб, ні друзів, ні листів,
Ні віршів. Пустка та чекання.
Одне цькування царських псів

Та жах повільного конання.
Не знайдеш в цім житті прикмет
Горіння, творчості, любові.
І десять літ прожив поет
Без краю любого і мови.

А що спереду маячить
Із непрозорого туману?
То краю рідного привіт!
То муза гнівна і кохана.
То села, хати і сади
Густовишневі, тополіні,
І слави пізньої плоди,
І смерть сама — на Україні!

І загнаний у цю тюрму —
(Не буде роду переводу!)
Він пророкує день крізь тьму
Своїй вітчизні і народу.

Але. . Нема йому, нема
Давно сподіваної волі.
Позаду форт... І знов тюрма,
А попереду хвилі голі,
Невмите небо. Доля зла
Його не радує донині.

І знов йому не принесла
Нічого пошта з України!

1938

КРИНИЦЯ

В моїй уяві виринають лица
З глибин дитинства, що давно було.
І часом сниться степова криниця,
Її холодне й чисте джерело.

Ріка Інгул у сяйві сребриться.
Сумні могили. Степове село.
І над баштаном гостра блискавиця,
І тиші всеосяжної крило.

О, краю мій, о, сторона південна,
Моя криниця чиста і студена,
Мої, рососою пройняті, пісні!

Я воду пив з криниці не одної,
Але такої чистої, ясної
Ніколи не траплялося мені!

1939

ВІЧНО ЮНИЙ...

*П. Г. Тичині —
на п'ятдесятиріччя.*

I

Тридцять років тому — на світанні, на провесні
літ,
Він виходив з малого в великий, незбагнений
світ.
Перед ним у цвіту вся земля, ліс і луг
струмував,
І співала природа, і з нею поет заспівав.
Скільки музики в світі — предивних, чарівних
мелодій,
Що приваблюють слух у величнім оркестрі
природи:
Пан в сопілку дуднить... А послухай-но пісню
поета —
Зерна суму і радості сіє зі свого кларнета.
Та в звучаннях життя дисонанси вчуває поет;
О, там люди, там війни! Прямуй же, поете,
вперед.

II

Двадцять років тому — над рікою стоїть,
наслухає,
Кругойдучих вітрів чути бурхання люте,
безкрає, —
То громи з-за Дніпра, то лани, почорнілі од
крові,
То повстання в степах, то літа України грозові..
— Йди, поете, до нас! Дай нам пісню — селянам,
робочим.
Так, він з нами й за нас, бо любити свій край
не є злочин.
Ось панів проженем, та до праці тоді, та до
плуга...
Хай сичать вороги, він трудящому стане за
друга.
І залізу псалми, революції гімни складає поет,
Він органом звучить — зве вперед, до комуні,
вперед!

III

Десять років тому — він прекрасний у мужнім
пориві,
Навкруг нього вовтузяться ниці, брехливі
і мстиві
І, як мертвий живого, з болота хапають за
поли.
Будьте прокляті ви! Вам його не спинити
ніколи!
Не скувати душі у залізні старечі вериги.
Подивіться, який молодий він приїхав у рідний
Чернігів.

Дніпрельстан... п'ятирічки... прекрасний
сучасності дій.
Молода Батьківщина родить пісню в душі
молодій.
Із народом твій спів, твоїй партії слово, поет,—
Ні хвилини спокою! Все вперед і вперед,
і вперед!

IV

Так все вище на гребінь двадцятий підводився
вік,
Так, нарівні із віком, вперед поспішав чоловік.
Він ламав і трощив задубілі, розмірені станси,
Він в мелодії вмів обернути різкі дисонанси,
Як він чуйно вслухався в схвильовану музику
часу,
У пісні трактористок, у ритми шахтарські
Донбасу.
Ось він, в сяєві слави, в любові, вітаннях
народу,
Сталю й ніжністю повний, приймає його
нагороду,
Але знов, вічно-юний, розкрилює крила у
лет —
До труда і до бою — все вперед і вперед,
і вперед!

1941

СЛОВО ІВАНА ФРАНКА

на святі 25-річчя його літературної діяльності
у Львові, року 1898-го

Скільки люду сиділо за довгим столом,
Що вітали сердечно, що били чолом
І складали хвалу ювіляру.
Він мовчав та погладжував білий убрус,
Теребив рудуватий, наіжений вус,
Із лицем, повним дивного чару.

Та, нарешті, піднявся і став говорить,
І здавалося — слово, як факел, горить,
Пада в серце із силою грому.
Він з низенького раптом високим стає,
Він проникливим словом, як молотом, б'є,
Палить душу, як племінь солому.

В нім високого пафосу й крихти нема,
Тільки сила сама, тільки щирість сама,
Тільки віра в правдивее діло,
За яке він боровся, як той каменяр,
По колючих тернах свій проносячи дар,
Хоч не раз його серце боліло.

Він казав: «Я не є ні великий талант,
Ні герой, що людей пориває на бран,
Ні пророк, ні характер зразковий.
Ні, я муляром був, що до муру іде,
Що цеглину к цеглині ретельно кладе,
Щоби дім збудувати казковий.

Ні, я пекарем був, що, на протязі діб,
Випікав для спожитку щоденного хліб,
Щоби люди, хоч чорним, наїлись.
Ні, я був світачем, що між темряви й хмар
Все світив і високо підносив ліhtar,
Щоби людям те світло виднілось.

Ні, я був каменяр, а спереду скала,
Ще й висока скала із неправди та зла,
Світло ж сонця ген-ген, за горами.
Чорноробом я був для народу свого,
Бо найбільше за все полюбив я його
І за все йому зичив ділами.

І тому все життя двигав тяжке ярмо,
Бо я знав, що воно — не упаде само,
Що його не розбить за часинку.
Часом гавкав, як пес, щоб господар не спав,
Щоб обдурений люд добував собі прав
И не жадав серед праці спочинку...»

Часом він із любові його проклинав,
Йти бажав у ряду, але ряду не мав,
Гризся з тими, що люд свій ганьбили,
Проти владарів світу сміливо ставав
І сумління будив, і вперед поривав,
І за те його люди любили...

І за те ненавиділи підлі усі —
І німецькі підніжки і панські пси,
Всі запроданці — сміття погане.
Але він до образ і до клопоту звик,
Бо стояв за ним чорний, вкраїнський мужик
І казав: «Добре робиш, Іване!..»

Ось він, син коваля, невеличкий на зріст,
Що втілив у собі найвеличніший зміст,
Раптом вдарив у душі замлілі:
«Хай ім'я моє зникне, я не жду нагород,
Тільки б жив, тільки б ріс український народ,
Тільки б мався, як велетень в силі.
Лиш тоді, коли вийде він з тьми та негод,
Я спокійно поляжу в могилі...»

1941—1943

ПІСНЯ ВИЗВОЛЕННЯ

Прийшло наше визволення
З-за Дністра та Збруча,
Прийшла Армія Червона
Сильна та могутча.

Летять вісті-ластівочки,
Летять по всім світі,
Що без пана, без нагая
Будем в світі жити.

Підуть, підуть наші злидні,
Як лист за водою,
Розпрощаємось з пільмою,
З горем та бідною.

Од Гусятина до Львова,
Од Збруча до Сяна
Стала воля осіянна,
Воля довгождана.

Стало свято — прийшла мати
До нашого краю.
А я свої співаночки
В Москву посилаю.

Летить, мої співаночки,
В небесному морі,
Засіяли на Карпатах
Кремлівській зорі.

Слава й шана Сталінові,
Чолом тобі, рідний!
Обнялися українці
Західний і східний.

Поки буде Чорне море
З Дніпра воду пити,
Нашу єдність не зламати,
Нас не розлучити!

1939

ЗОЛОТА ОСІНЬ

Як на картинах Левітана,
Сумної сповнених краси,
Лежить земля золототкана,
Стоять задумані ліси.
І літо бабине зі злата
Снує ледь видимі нитки,
А на полях кипить робота —
Копають, возять буряки.
Люблю я цей пейзаж осінній,
Червоно-зелено-злотий,
Коли вечірнє сонце тіні
На берег кидає крутий,
Коли його сумирна ласка,
Лишає на землі сліди
І тихий вечір, ніби казка,
Спада на села і сади.
І над спокоем працьовитим
Зринає пісня... Не зблизька,
Ген-ген, погляньте, шляхом битим
Ідуть із Заходу війська.
Потомлені ступають коні,
Спадає курява на шлях.
Оце вони — бійці червоні —
Принесли волю на штиках.

Це їх по всіх дорогах нині
Старі вітають і малі,
Вони Західній Україні
З любов'ю руки простягли.
І там, де люди скніли досі,
Де селами ходив одчай,
Одна прекрасна, вільна осінь
Навік змінила цей звичай.
Там панські землі у спокої
Ділити вийшло все село,
Ні, справді, осені такої
Ніколи в світі не було.
Легкі хмарки летять у просинь,
Зелені вруна — на ланах...
Визвольна осінь, вільна осінь
Вінчає історичний шлях!

1939

ГУЦУЛИ

Чия це стрілянина в горах,
Що йде від неї відлунь-дрож,
Де рине поміж скель суворих
Рвучкий і дикий Черемош?
Чому дощем падучі зорі
Летять на зорану межу?
А що за стрілянина в горах,
Про те я людям розкажу.

Ще в ті часи, як пан у злобі
Топтав Гуцульщини краї
І продавав по всій Європі
Гуцульські шитва, як свої;
Ще як гуцул за дні робочі
Ні хліба, ні добра не мав,
Був день один, що сонцем в очі
Всім можновладцям поціляв.

То був день Леніна! Гуцули
Здавна цей святкували день!
Йшли в гори, й верховини чули
Слова нечуваних пісень.
Гуцули брали самопали,
Здійнявши цівки вверх, до зір,

Салют давали й поціляли
Стовідгомоном в серце гір.

Той грім почули в бідних хатах,
Ті сальви слухав друг і брат,
І ймення — Ленін — у Карпатах
Луною линуло стократ.

Бо знали — знамено червоне
Замайорить, панам на злість,
Бо знали — панство беззаконне
Солоно вип'є й гірко з'їсть
За кров мужицьку і за муки...
І сталось так.

Тому в цей день
Гуцули, взявши кріси в руки,
Дають салют.

Луна ген-ген
Відносить постріли у горах,
Ліси проймає відлунь-дрож,
Де рине в струменях прозорих
Рвучкий і дикий Черемош!

1940

СИНІЙ ДУНАЙ

Гей, Котовського слово
По всім світі лунає:
«Ми ще будем поїти
Коней в синім Дунаї».

Двадцять років минуло,
Ще й гіркі та солоні,
І над синім Дунаєм
Б'ють копитами коні.

І знамено червоне
В Бессарабії має,
І котовець в Дунаї
Вже коня напуває.

А за Прутом, у тузі,
Чути в березі-лузі:
«Ой, подайте нам руку,
Визволителі-друзі!»

Ой, мій гаю-розмаю,
Люди щастя шукають,
І про Сталіна співи
За Дунаєм лунають...

1940

МРІЯ КОТОВСЬКОГО

Одяглися люди в красні шати,
Сонце в бессарабській стороні!
Важко як Котовському лежати
В час такий у кам'яній труні.
Скинути б з грудей гранітну брилу,
Що лягла на нього, як гора,
Та й піти на батьківщину милу —
Там, в Ганчештах, жде його сестра...
Де вже берег звивистий дністровський
Вперше брата з братом не різнить.
Рицар революції, Котовський,
Як бажав ти дня цього дожити!
Пам'ятаєш, в казематі темнім
День у день залізом руки пік,
Тер, щоб скинуть кайдани тюремні,
І, нарешті, скинув їх і втік.
Пам'ятаєш — в дальньому Сибіру
Перескочив ти глибокий рів,
Знову втік і знову потаймиру
В Бессарабію любиму брів.
Всюди задля неї прагнув жити —
В тюрмах, на етапах, в засланні,
Щоб її звільнити і змінити,
Був і під конем і на коні...

В славі, в почесі, в бою і в горі
Ти не був від неї віддалік.
По той бік Дністра — заритий корінь,
А зелені сходи — по цей бік.
Знищена межа на віки вічні,
Обнялася з матір'ю сестра.
Подивись — просторі і величні
Далі по ту сторону Дністра!
Подивись — ескадри чорноморські
Входять по-хазяйському в Дунай.
Гей, Григор Іванович Котовський,
Мрія стала дійсністю... Вставай!
Ні, не встане, зором не обмежить
Даль степів у рідній стороні.
Важко як Котовському! Не влечить
Він сьогодні в кам'яній труні.

1940

СПІВАЮТЬ ДІВИ НА ДУНАЮ

*Девуцы поют на Дунас.
«Слово о полку Игореве»*

Співають діви на Дунаю —
До Києва лунає спів.
Уже од краю і до краю
Широкий обрій завеснів.
Земля вдягла рясне убрання,
В клечанні села й городи.
Засіяли ріллю країни,
Рибалки тягнуть неводи...

Співають діви на Дунаю...
І співи морем попливли,
Їх чорноморці піднімають
На щогли, ніби вимпели.
В зелених горах співи мають,
В лугах, де шовкова трава,
Із уст дівочих вилітають,
Як білі птиці з рукава.

Співають діви на Дунаю,
В широких гирлі, унизу,
А із верхів'я, з того краю,
Уже вітри несуть грозу.

Летять, летять криваві круки, —
Промокли крила у крові, —
Та з круч, узявши зброю в руки,
Їх завертають вартові.

Співають діви на Дунаю —
Чом смутен, чом мутна вода?
А день встає зеленим маєм
Над світом миру і труда.
І наші хлопці зброю стисли, —
Де Прут, Дунай, де Сян і Вісла,
Стоять пости сторожові,
Мовчать безсонні вартові...

1941

ГОРИ І ДОЛИНИ

КАТИ, ЗАКОВАНІ В БРОНЮ...*

Кати, заковані в броню,
Топтали землю України,
Все віддали мечу й вогню
І обернули на руїни.

Змертвілий Київ, Бабин Яр
Ятрять незмірним болем груди.
Сумними юрмами примар
Встають замученії люди.

І не злічить кривавих ям,
Що нашу землю рясно вкрили.
Все мало вбивцям, паліям,—
Вони б і сонце погасили,
За те, що сонце сяло нам!

Катам Хрещатик очі пік,
Їм Лавра заважала спати,
І нищив нелюд, що не міг
В кубло розбійницьке забрати.

Руїни міст, невинна кров,
Зелені села — в попелищі,

---

* Розділ з колективної поеми «Слово великому Сталіну від українського народу».

І шибениць стовпи зловіщі
Скрізь, де фашистський кат пройшов.

Безсмертна Дуся-ланкова
Тортур нечуваних зазнала
І з шибениці, як жива,
Живих до помсти й гніву звала.

І мученицьку смерть прийняв
Макар Мазай наш благородний,
І много з тих, кого обрав
Народ в парламент свій народний.

І на знедоленій землі
Немає ні села, ні хати,
Де б дочку в рабство не взяли,
Де б не ридала в тузі мати.

Та ні, не обернув в рабу
І не поставив на коліна
Вітчизну кат! На боротьбу
Вставала мати-Україна.

Як буря, встав народний гнів,
Палких сердець знайшлося немало,
І партія більшовиків
В підпіллі сили їх єднала,
І комсомольців-юнаків
На боротьбу благословляла.

В Донбасі, між шахтарських лав,
У ніч терору навісного,
Бадьоро й мужньо залунав
Юнацький голос Кошового...

1944

ФРОНТ НА МІУСІ

Розділи з поеми

РІК 1941

В тяжку годину, у недобрий час,
Уперше ми побачили Донбас.
Був жовтень. Сорок перший. Горизонт
Горів багрово. Наближався фронт.
Находила коричнева чума,
Змертвіння духом дихала зима,
Червоні зорі згасли на копрах,
Гудки замовкнули на рудниках.
І весь Донбас, занурений у тьму,
Мовчав тривожно. В тишину німу
Врізався свист, немов війни закон,—
То бомби падали на терикон.
Там, де шахтар трудився, ріс і жив,
Проклятий ворог лапу положив;
Дітей, родину, що шахтар любив,
Задумав Гітлер обернуть в рабів,
Задумав знищить рідні городи,
Які шахтар перетворив в сади,
В пустелі села прагнув обернуть
І проводи, як жили, перетнуть,

Щоб на світанку голосні, дзвінкі,
Не звали в шахти і в цехи гудки...
І всюди, де проходила орда,
Лишалася земля в крові, руда,
Лишалась пуста, зойки та плачі,
І порожньо, як після саранчі.
Голодний пес вилазив з-під воріт,
Куркуль принишклий розпускав живіт. .
Наш дім, наш труд загарбав лютий звір,
Щоб пити кров народну, як упир.

А ще недавно щедра ця земля
Давала вугіль, майстрів вугілля,
Йшов звідси ешелон за ешелonom,
Заводи сяли полум'ям червоним,
Червоні зорі сяли над копрами,
І завтра сподівались лиш добра ми.
І хлопець молодий — простий шахтар —
Любив цю землю, як прекрасний дар,
Про степ донецький він співав пісні,
І дівчину голубив навесні,
І знав, що він господар, а не гість
В краю, де випроставсь на повний зріст.

ФЕДОРК

Ти хочеш знать, хто боронив тебе,
Хто нам відстояв небо голубе,
Безмежні далі, плин Дінця-ріки,
Відстояв хто у битві Ровеньки,
І Красний Луч, і Ворошиловград,
Хто гнав з Ростова ворога назад?
Це трапилось біля Ровеньок,
Де воїн молоденький Федорк

Один у полі вів нерівний бій,
Де дихав смертю лютий огневий...
На безіменному горбі — окоп,
І там боець сказав фашистам — стоп!
На нього йшли роями ряд у ряд,
Безперестану він свій автомат
В них розряджав, стрічаючи орду,
Упершись в землю рідну і тверду.
Навколо ранені лежать бійці,
Він сам та вірний автомат в руці.
Кінчилися патрони. Він зібрав
В убитих диски й знову, знов стріляв
Один за десять в непогодь, сльоту,
На горбику малому, на посту,
Забувши, скільки часу у добі,
І вистояв в нерівній боротьбі.
Хвала тобі і слава, Федорок!
Ти захистив один лиш бугорок,
Одну траншею, чи один окоп,
Де ворога зустрів огнем у лоб,
Кургани, не позначені на карті,
Що, може, цілого Вердена варті,
Що, зімкнуті у лінію єдину,—
Складають всю велику Батьківщину.

ХУСЕН АНДРУХАЄВ

Лежать Донбасу мирні, вільні гони,
Курять, як сопки, чорні терикони.
Між териконів, по степу, в ярах,
Де пролягав війни кривавий шлях,
Стоять могили, без імен і дати.
Я нагадаю, хто оті солдати,

Щоб не згубились їхні імена...
Один по однім в згадці вирина
Приходько, Кіпіані і Спартак,
Гнилицька Ніна, Андрухаєв... Так,
Немало їх, цих дорогих імен,
Синів усіх народів і племен,
В степу донецьким голову зложили,
Щоб ми тепер жили і не тужили,
Щоб вгору йшли в змаганні трудовім,—
Хай подвиг їхній воскресає в нім!

В степу донецьким сірий день згасав,
А бій кипів, і грім гармат гайсав,
І вили міни, й били автомати...
І горстка наших до кінця тримати
Намірилася сопку, чи курган.
Спускався присмерк і наліг туман,
Фашисти бачать — опір притухає,
Бо там один лишився Андрухаєв —
Відважний хлопець, мужній політрук.

Останні дві гранати взяв до рук,
Оглянувся: хто — мертвий, хто — конає,
А з сірого туману виринає
Ворожа лава. Крик:— «Здавайся, рус!»
Ось мить, Хусене, ти не боягуз,
В цій миті все злилося воедино,
Любов, чуття єдиної родини,
І зненависть, і гнів, запал борні.
Здаватися? Відповідає — ні!—
Співець і син гірської Адигеї,
Здіймаючись над рідною землею.
І з вуст його слова, як кулі, рвуться:
«Не візьмеш, враже! Руські не здаються!»

Піднесені тремтять у злості руки,
Фашисти вже біжать до політрука...
Тоді Хусен метнув ураз гранати.
Все—вкоччя, вщент, у попіл—непізнати!
Вже ні фашистів, ні його немає,
Грім вибуху над шахтами лунає.
Упав герой, звершивши подвиг мсти,
Прикривши тілом вугільні пласти!

Скінчився бій. В півтемряві кімнат,
У штабі роблять зведення утрат,
В донесення заносить комісар
Скупі слова про подвиг. Але жар
Коротких слів у вічність досягає:
Встає із мертвих Хусен Андрухаєв
І в Адигею йде. Там звістка ця
Приносить сум, бо юного співця
Утратили горяни. Звістка летом
Летить в Москву. Був політрук поетом,
А став героєм. Увійшов в безсмертя,
Його ім'я, у пам'яті нестерте,
Врізається в віки, як світло в тьму.

Поставим вічний пам'ятник йому —
За дружбу нашу вічну і нетлінну,
За те, що він стояв за Україну,
І в перші дні, затьмарені в диму,
Затримавши напасників юрму,
Клав камінь у підмурок перемоги;
За те, що він на огненні дороги
Як камінь ліг, спинивши вражий біг
На перехресті фронтових доріг.
Тому про нього слава не втихає —
Живий навіки Хусен Андрухаєв!

Я добре знав в часи воєнних туч
 Твоє лице тривожне, Красний Луч,
 Як був наш фронт на Міусі, коли
 Під методичним обстрілом жили
 Солдати, господарки й шахтарі,
 А діти гралися «в війну» в дворі.
 О, то була чудна й незвична гра:
 На пустирях збиралась дівтора,
 Ділилась на два табори озброєні,
 У справжні ями залягали дружно
 І, ждучи обстрілу із-за ріки,
 В атаку готувались малюки...
 Із-за Штергресу свист. Летить. Ура! —
 В атаку кидається дівтора...
 Під обстрілом в черзі стояли мами,
 І безупинно рвались над домами
 Снаряди й міни. Так жили, зжилися.
 Не день, не два, не місяць. Цілих вісім.
 А біля Міусу стояла тишина.
 Окопний побут. Земляна війна.
 Наш снайпер Бриксі́н, славний наш Максим,
 Фашистів добре з «максима» косив,
 А ніччю рвалась тиша фронтова —
 Бомбили їх дівчата із У-2.
 Трудармія до земляних споруд
 Вкладала тихо титанічний труд.
 За фронтом, в шахтах — трудова пора:
 Качали люди вугіль на-гора,
 І в зиму, в стужу, в заметілі ці
 Держали фронт Провалова бійці.
 Держали фронт удень і уночі.
 Отак жили ми в Красному Лучі.

А по той бік шумів брудний потік.
Чи знаєш ти про біг підземних рік?
Вони течуть у глибині потоком,
Лиш часом на поверхню ненароком
З-під гір виходять, як окріп в котлі,
А потім знову губляться в землі.
Підземних течій невідома сила —
Ти краснодонців на собі носила,
І в темну ніч світив огонь новий,
І в бій зі злом виходив Кошовий,
А там Матьокін Сава, там Скоблов,
І Краснодон з Калинівкою йшов
Одним шляхом — до шурфів, до вибою,
Донбас шумів підземною рікою,
Бо ненависть до ворогів і гнів
Загартували серце юнаків,
І боротьба життю давала зміст,
І весь Донбас боровсь, як комуніст!

САВА МАТЬОКІН

Над Кальміусом шахта є стара,
Там причаїлась смерть біля копра.
Сюди вела «дорога смерті» з міста,
З пекельної фантазії фашиста —
Могила тут замучених була.
Людей шпурляли в глибину ствола,
Машини йшли сюди, як катафалки,
А люди з жахом визирали з балки,
Бо те, що там творив проклятий кат —
Фантазія не в силі змалювать.
Лиш глухо чувся постріл, потім крик,
І мертве тіло падало навек
У тьму, у сморід шахтного ствола.

Яка вже тисяча туди лягла?
А офіцер — мастак заплічних справ —
В потилицю спокійно поціляв.

Сюди, на шахту, ворогом жорстоким
На страту був привезений Матьокін.
Він був учителем. В ці чорні дні
Він говорив промови запальні,
І діти в школі слухали не раз,—
Фашистам не підкориться Донбас!
З мечем хто прийде — згине од меча,
Так згине й ця проклята саранча.
Він був прямий, завзятий. Так, коли
З вулкана вирветься потік золи
І вибухне огнений стовп за мить —
Хто може цю лавину зупинить?

Він не спиняв. І ось його везуть.
Матьокін знає — це остання путь.
Роззявилася шахти чорна паща,
На віки вічні голова пропаща.
А з глибини нестерпний сморід б'є, —
Останнє пристановище твоє...
В кутку лежить замучених одежа,
Б'є промінь сонця в вікна, як пожежа...
Він ніби відсахнутися хотів,
А потім раптом розштовхав катів,
Пішов широким кроком до ствола,
Вже револьвера смертна тіль лягла,
Та раптом Сава обернувся різко,
Есесівець стояв на диво близько,
Схопив його за шию в мить одну
І скочив у смертельну глибину...
Ніхто не бачив і ніхто не чув,

А всі узнали, як фашист загуб
До жертв своїх. Бо дивне диво сталося --
Удвох вони в безодню відправлялись,
Один ішов у забуття, по праву,
Другий — Матьокін — на безсмертну
славу.

Цвіти, Донбасе, і в кипінні днів
Не забувай славетних цих синів.
Вітчизна їх на подвиг підняла,
Вітчизна вічну славу їм дала!

1946

ГОЛОС УКРАЇНИ

Далеко десь моя земля, —
Лежать у млі її долини,
Та й до кавказьких гір, здаля,
Доходить голос України.

Немало тут її синів
В думках про матір серце крає,
А мати тужний клич і спів
До них з надією звертає:

— Сини! В дні вільного труда
Щасливу я пізнала долю.
І ось чужинська орда
Мене взяла в лиху неволю...

І знов земля моя в огні,
А сестри ваші, українки,
Як скот, в німецькій стороні
З торгів збуваються на ринку.

Там, де сади були в цвіту, —
Тепер сваволя, смерть, руїна...
На вашу справедливу мсту
Живе надією Вкраїна... —

Ще топче нашу землю враг,
Та ми, сини твої, клянемося
Тут, в передгір'ях та горах,
Що ми повернемося, вернемося!

І в кожному місті та селі
Обніме знову сина мати.
«І на оновленій землі
Врага не буде, супостата!»

Ми руки подамо братам
І ринемо — як в море ріки,
А ті, що продались катом,
Хай будуть прокляті навіки!

Шумить синовніх серць прибіїв...
Боронячи ці верховини,
Йдемо ми в бій, нас кличе в бій
Далекий голос України...

1942

НЕЗАБУТНЄ

В північ,
Не змикаючи повіки,
Ми чекали
Ніч у ніч, підряд,
Вісті урочисті та великі,
Звістки-блискавки
Про Сталінград.
Сходили
Щасливі в небі зорі,
Дув норд-ост,
І в тиші голубій
Вже гула
По всьому Чорномор'ї
Епопея —
Сталінградський бій.
Уявлялося:
Гуркочуть танки,
Січень снігом
У лице січе,
А бійці
В боях стрічають ранки,
Щоб замкнуть
Кільце під Калачем.
Ми тоді

СЕСТРА

Кулеметника догнала куля, як оса,
І на нього впали раптом дальні небеса.
Чорноморську милу землю обгорнула мла, --
Кров струмком липким і теплим по очах
текла.

В забутті, крізь гомін бою, край Кубань-ріки,
Він відчув раптовий дотик ніжної руки.
То сестра перев'язала хлопця й підвела,
Словом ласковим зігріла, сили піддала
І уже спішила далі, де підмоги ждуть...
Він спитався ледве чутно:

«Як тебе зовуть?»

— Ти одужуй швидше, милий, та вертай
здоров,
А зовусь я просто — Люба, повністю —
Любов!

1943

МАТИ

Фронтове життя іде в тривозі, —
Шлях трудний і довгий, мов змія.
В бліндажі, в бою, або в дорозі,
Іноді згадаю матір я.

Десь вона в неволі не забута,
Двох синів з походу вигляда.
Дві весни цвіла в городі рута,
Двоє чорних літ знесла вода...

Жде в старій хатині — чи прилине
Сонце волі, визволення час.
І нема, нема тії хвилини,
Щоб вона не згадувала нас...

1943

КОЛИСКОВА

Спи, синочок-лебедик,
Любий Льоню, засни.
Їде тато до тебе,
Їде тато з війни.

Їде він, поспішає
Од зорі до зорі.
В нього орден сіяє
За бої на Дніпрі.

Чом не спиш ти, дитятко,
Час заснути давно.
Все чекаєш, що татко
Зараз стукне в вікно.

Спи, хороший мій синку,
День розсіє пільму...
Ми зготуєм ялинку
На стрічання йому.

Світлом райдужно-любим
Нам вона засія,
І збереться до купи
Наша дружна сім'я.

Мати марить півсонна,
Зорі сплять за вікном...
І не чує вже Ляоня,
Заколисаний сном.

1943

КИЄВУ

Київ мій, вінець моєї долі,
Мов маяк ти світиш в далині.
У коротких снах солдатських в полі
Скільки раз ввижався ти мені!

Обнімались і переплітались
Сни із пережитим наяву.
Щастя те, що в Києві пізналось
Не забуду я, покіль живу.

На світанку ворог бомби кинув...
Новий день війною устає.
І на дві криваві половини
Серце він розколює моє.

Як усі, і я пішов до бою
І, солдатом ставши в боротьбі,
Половину серця взяв з собою,
А другу залишив у тобі.

Все минуле, чим я жив донині,
Однесло, одвіяло до зір.
І мого серця половину
В Києві калічив лютий звір.

А з другою я ходив два роки,
Щастя повороту наближав.
Ой, ви кручі київські, високі,
Ради вас я все перестраждав...

І діждався! Повно серце б'ється...
Київ мій, кохана стороно!
Два життя, дві половини серця
У тобі єднаються в одно.

Знову, знову клятий ворог гине,
Знову тьму долає ясен-світ,
Знову, знову сонце України
Над тобою зводиться в zenit!

1943

СТОІТЬ ГУЦУЛ НА ПОЛОНИНІ...

Стоїть гуцул на полонині,
Вслухається в недалній бій,
Де виснуть диму пасма сині
В Дністра долині голубій.

Гудуть стривожено Карпати,
Не мовкнуть літаків рої.
Прийшла війна в гуцульські хати...
Не вперше він стріча її.

Стоїть гуцул на полонині
Вглядається у далечінь,
Чи то здалось, чи справді нині
Майнула на узліссі тінь.

І виріс перед ним зненацька,
Як легінь, молодий солдат.
Розвідник... Виправка вояцька,
Зелений плащ і автомат.

Оглянули друг друга строго, —
За ними бою дальній гул...
І молодий спитав старого:
— Ти хто?

— Гуцул.

— Я теж гуцул.

Дійшов в свої краї підгірні, —
Далека путь, не легка путь...
Скажи, що робиться в Надвірній
І як у Косові живуть?

— Яке життя було гуцулам —
В ганьбі, в неволі, у ярмі,
Під фашистським караулом,
У тюрмі?

— То ти, козаче, дома нині,
Кінець походу?

— Не кінець!

І на далекі верховини
Рукою показав боець.

Там, у прозорому тумані,
Повився круто плай на плай,
Там у зеленім океані
Ховався Закарпатський край.

І у гарматнім перегромі
Вони загляділись туди,
І молодий сказав старому:
— Тобі знайомий шлях, веди!

Пішли стежинами гірськими
Удвох по стежці кам'яній,
А перед ними і за ними
Точився за Карпати бій...

1944

ОДА СОЛДАТОВІ

В дні перемог, весни і свята
Стоїть в моїй уяві він —
Солдат, що йшов з огнем розплати
Чотири роки на Берлін.

Дороги відступу болючі
Ми зміряли із краю в край.
Він, чорний, змучений та злючий,
Про себе шепотів: — «Нехай...

Нехай напасник не радіє,
Дійшовши сталінградських стін,
Поки живу — живе надія:
Ми прокладемо шляхи в Берлін!»

З цією мрією святою
Він падав і вставав стократ;
І з рук убитих взявши зброю,
На Захід крокував солдат.

Я зустрічався з ним не даром —
Його я всюди пізнаю,
Він рядовим і генералом
Зі мною поруч був в бою.

Негоди й рани — все він зносив,
І смерть в бою приймав стократ.
Він був Ватутін і Матросов,
Він зветься — Сталіна солдат!

Він перебрів в'язкі болота,
Він переплив десятки рік,
В кублі фашистському сволота
Почула тупіт дужих ніг.

Чотири роки бився, ждавши,
Чотири роки йшов — дійшов!
І ворог, на коліна впавши,
Почув, як прісуд: «Я прийшов!»

І побратим, що впав в дорозі,
І ті, хто в кузні й серед нив
Ключі кували перемозі,
Хто хліб солдатіві ростив,

Відчули всі — дорослі й діти,
Дружина й мати, друг і брат, —
Життя і щастя всьому світу
Радянський врятував солдат!

1945

**ПІД ЗОРЯМИ
РАДЯНСЬКИМИ**

Буду дерзати, вгору злітати,
Буду шукати нові небокраї,
Буду змагатись, перемагати,
Хвиля висока мене підіймає!

МОЄМУ МІСТУ

Я повернувся в рідний город мій
І обійшов його кругом в задумі.
Колись він жив у гомоні та шумі,
Та ось пройшов шалений буревій,—
Куди не кинеш погляд, у змертвінні
Лежать будинки й вулиці в руїні.

Я знав його веселим, молодим
В зеленошумному дерев убранні.
Як чорні кучері — заводів дим,
Як синій пояс, вився Буг в тумані,
Як чорна стьошка, в синій пояс вріс
Низенький, із дитинства знаний, міст,

Неначе чайки білої крило,
Шаланди парус маяв на лимані,
І місто все, як човен в океані,
У чорноморські далечі пливло,
І голосами миру, праці й згоди
Гудками озивалися заводи.

Та ось на нього впала чорна мла,
Він довгі дні промучився в полоні,
А ми в горах, куди нас занесла
Військова доля, мріяли в безсонні

Про той будинок, де ми народились,
Про той завод, в якому ми трудились.

Ми нашу мрію здійснили в боях,
Проклали шлях у наше рідне місто.
І знов замайорів червоний стяг
Над синьою рікою променисто,
І знов прийшов радянський світлий день
Для щастя, радості, труда й пісень.

В заводі був я — там кипить життя,
Де не лишалось каменя на камені,
Тепер він постає із небуття,
Про трудові зусилля промовля мені:
Минув лише короткий рік один,
А вже завод піднявся із руїн!

Я бачив порт — і там життя почато,
З уламків знов причали постають,
Смуглянки наші, степові дівчата,
Йому любов і працю віддають.
І як тут добрим словом не згадати
Про подвиги безсмертного солдата.

Десантники, герої, вічно горда
Про вас не змовкне слава на віки!
Червонофлотських рицарів когорта
В порту скувала ворога полки.
І хоч герої голови поклали,
Але людей від смерті врятували.

Хвала тобі, моє південне місто,
Навіки милий і привітний дім,
В майбутнє я дивлюся променисте,
Я бачу — ясно і прозоро в нім.

Бо вже у кузні дзвонять ковалі,
Бо вже стоять у доках кораблі.

Минуть літа. Війни загоять рани.
Сліди руїн садами заростуть.
Південне місто, сонцем осіяне,
Підніме парус у далеку путь,
І будуть вже нові співці співати
Про визволення незабутнє свято.

1945

ГЕЛЕНДЖИК

Твого листа таємна сила
Мене понесла в Геленджик,
Де нас бомбили і не вбили,
Де жить під бомбами я звик.

Тепер він у південній мості
Лежить під сонцем осяйним,
І я лечу до тебе в гості,
І знову зустрічаюсь з ним.

І щось мені снується любе,
Як промінь сонця поміж хмар,
І згадуєш не смерті згубу,
А бухту, море й Сонцедар.

Романтику важких походів,
Нічні десанти й шторми злі,
І героїчний подвиг-подив —
Сидіння на Малій Землі.

Тепер Мала Земля — велика
І в щедрім сонці, не в імлі,
Цемеська бухта синя й тиха
Лежить підковою вдалі.

Давно прогнали вражі зграї,
Та що було — в душі навік.
Поглянь — у сонячнім розмаї
Встає наш мирний Геленджик!

1947

ФРОНТОВИМ ДРУЗЯМ

Хто пройшов бої і пожарища,
Той повік не забуде, ні,
Фронтового свого товариша,
Що зріднився з ним у вогні.

Ми зітерли краплини поту
Із утомлених боєм лиць.
Попрощалися — й за роботу,
За роботу свою взялись,—

Хто на шахті, хто на заводі,
Хто у місті, хто на селі,
Але скрізь — з народом, в народі,
На своїй золотій землі.

Розійшлися круті дороги,
Розійшлися у всі кінці.
Та щорічно в День перемоги
На повірку виходять бійці.

І солдатську згадавши звичку,
«Єсть! — говорять всі, хто живий,
Всі воюем за п'ятирічку,
Всі на лінії бойовій!

Всі йдемо по світлій дорозі
В світ відкритої далини
І вклоняємось Перемозі,
Як творці її і сини».

1946

КИЇВ

*XVI з'їздові комуністичної
партії (більшовиків) України
присвячую.*

На твої несяжні простори
Задивляюся я з висоти.
Ти встаєш молодий і бадьорий,
Повний сил у сяганні мети.

Од ранкових димків кучерявий,
Підпоясаний пасом лісів,
Зустрічаєш ти ранок яскравий
У своїй вічносвіжій красі.

У твоїй нестаріючій вроді
Вічна юність джерелами б'є,
В молодому своєму народі
Ти черпаєш натхнення своє.

І не прахом минулого віє
Із твоїх берегів-крутогір,
І не святощі древні Софії
Наш милують закоханий зір,

Ні, в величному розмаху планів
Ти являєш новітній свій зміст.
З узбережжя на острів Труханів
Перевисне повітряний міст.

Будем влітку гулять в гідропарку,
Поринати в прудкій течії.
Як дбайливі землі господарки,
Парк садили дівчата мої.

І Хрещатик підвівся в уяві,
Починаючи наново вік.
Перспективи його величаві
Прокладає народ-будівник.

Залізниць стрункі магістралі,
Зеленаві стрічки лісосмуг,
Все, що прагне в майбутнього далі,
Зустрічаєш, ти, Київ, як друг.

Газ для тебе струмить у Дашаві,
Із Одеси біжить магістраль,
Ланкові на Ірпінській заплаві
Дивні килими вислала вдаль...

Ті скарби, що лежали од віку,
Ти знаходиш на самому дні,
Ти немов той сіяч, що без ліку
Сіє в степ золотисті вогні.

Простягаєш ти руки над світом
У вінку із присілків та сел,
Молодь тягнеш неначе магнітом
До науки осяйних осель...

Свіжо дихає ранок зимовий,
Підіймається день — чародій,
Для дерзання, труда і любові
Розгортаючи крила надій.

Де ж та сила, що значить дорогу,
Що напрямком походу дає?
Так, ця сила розумна і строга,
Що керує й спрямовує — є!

Скільки літ — в ясноту і в негоду —
Ми за нею в майбутнє йдемо.
Мислю, совістю, честю народу
Ми ту силу велику звемо.

Чи імення її не вгадати?
Всюди з нею ми, всюди вона —
Більшовицька то партія-мати,
Життєдайна, могутня, міцна.

Мовим — партія, знаємо — розум,
Що втілюється в народі, в добі,
Бачить ціль, відвертає погрози,
Путь показує нам в боротьбі.

Мовим: партія — совість. Від роду
Інших прагнень у неї нема,
Тільки щастя і доля народу,
Комунізму дорога пряма...

Мовим — партія, звем її — честю
За її героїчні діла.
Батьківщину до сонця піднести
Хто б так зміг, як вона піднесла?

Мовим: партія — б'ють над землею
Нею знайдені джерела.
Я щасливий, що сили тієї
Я частинка, піщинка мала.

А ще вище підводжу я очі,—
Там, де сила і правда моя,
Бачу Леніна постать пророчу,
Чую Сталіна рідне ім'я.

Їхнє вчення я втілюю в дію,
І, сповняючи їх заповіт,
Я щоденно в труді молодію
І дивлюся радіючи в світ!

1949

МОСКВИ СВЯТКОВІЙ

Як серце світу невгомоне,
Ти і одвічна і нова.
Недаром погляди мільйонів
До тебе звернуті, Москва.

Недаром люд трудящий світу,
Тебе згадавши, ожива.
Недаром світ війни і гніту
Тебе ненавидить, Москва.

Туди, де Леніна ідеї,
Де воля Сталіна жива,
Немов до матері своєї
Народи тягнуться — Москва!

У дні війни знялась високо
Столиці слава бойова.
Твої сини в боях жорстоких
Тебе відстояли, Москва.

І зараз, в дні труда і свята,
В дні всенародні торжества,
Міцну й надійну руку брата
Народам подає Москва.

Москва, Москва, столице світу,
Незгасна зірко світова,
Слова любові і привіту
Од серця шлем тобі, Москва!

1947

ВЖЕ МІЙ СИН ВСТУПАЄ В КОМСОМОЛ

Вже мій син вступає в комсомол,—
Він іде вперед у вічнім русі,
Молодість моя скінчилась, друзі,
Раз іде вже син у комсомол.

В комсомолі зріс я. Скільки літ
Йшов я під його ясним знаменом!
Все, що у житті було знаменним,
Зріло в ньому — скільки славних літ!

Все життя, усі події — з ним,
Всі надії, помисли крилаті,
Що у батьківській родились хаті,
В дійсність перетворювались ним.

Культпоходи, збори, вечори,
Перші вірші і любов без краю,
І пісні, і дружбу — пам'ятаю
В комсомольські пізні вечори.

Пролетіли роки, повні вщерть,
Народилися сини на славу,
На фронтах за них, за нашу справу,
За Вітчизну ми ішли на смерть.

Вже тепер їм час у комсомол.
Ми ж змужніли, за поріг ступили,
В партії нові черпаєм сили,
Як і ти черпаєш, комсомол!

Але в серці гомін не втихає,
Цвіт не засиха в тобі розквітлий,
Світ наш не притьмарюється світлий,
Комсомольська вірність не вщухає.

Вже вступає син у комсомол,—
Не спиняється життя безкрає,
Адже він — повік не одцвітає —
Вічно-юний, рідний комсомол!

1948

9

ІВАН

Іванові Карабутенкові

У мого друга народився
Перший, бажаний, жаданий син.
Друг співав, сміявся, веселився,
Мов одержав нагороду він
За війну, за рани, за окопи,
За юнацькі мрії та книжки,
За шахтарські босоногі роки
Вугілля вагончики важкі.
Він згадав усі знаменні дати,
Всі славетні ймення пригадав,
Всі хотів відразу сину дати,
Всіх увічнить в синові бажав.
Але враз окреслилось в уяві
Ймення просте й скромне, без доган:
Назвемо ми сина в добрій славі
Стародавнім іменем — Іван!
Що ж, мій друже, думка не погана,
Чим ім'я усіх останніх гірш?
Гордістю за нашого Івана
Хочу я наповнити цей вірш.
Нас фашист на фронті звав Іваном,
Та даремно насміхався враг:

Наш Іван із прапором багряним
Підійнявсь в Берліні на рейхстаг.
Виніс він в окопах досить муки,
У вогні термітнім не згорів,
Це був хлопець доброї науки,
З дужої сім'ї богатирів.
Так чому не вславити солдата
Іменем, що гідне всяких шан?
Так чому ж нам сина не назвати
Добрим руським іменем — Іван?

1948

МАТЕРИНСЬКА ВІРА

*Пам'яті поета
Миколи Шпака*

Уже не ждуть його. Поволі
Скорилися велінню долі.
Вже рідше він приходить в сни,
Лиш мати сина жде з війни.

Уже літа пробігли строем,
Та не забув його народ,
Він став прославленим героєм,
А це ж найвища з нагород!

Вітчизні вірність, сила духа
Увічнили його ім'я.
Вона ж про смерть не хоче й слухать,
Бо віра в матері своя:

Нехай на мармурі й папері
Він буде славний, бойовий,
А раптом... Ось одхилить двері
І скаже: «Мамо, я живий!»

«Живий, як бачите, не вбитий,
Здолавши злигодні і час,

Розкидавши могильні плити,
Я повертаюся до вас».

Нехай для друзів і знайомих
Відомо, що надій нема.
Надії голос невідомий
Шепоче їй — чекай сама!

Чекай живого, мамо, сина,
Не міг він вмерти, ні, не міг...
І б'ється в вікна хуртовина,
І чути, як скрипить поріг...

І кожен звук її бентежить,—
До шибки чуйно припада,
Бо серце жде і очі стежать,
Бо хоч пролинули года

І хоч не прийде він ніколи
І не озветься з далини,
А мати жде свого Миколи,
А мати сина жде з війни.

1948

Я СТО ЛІТ ПРОЖИВУ...

Я сто літ проживу. Та бажається більше
прожити.
Півстоліття — за мною, а там позростають сини.
І продовжиться рід, наче з зерна куцистого
жита,
Не безплідно прожите лишиться життя по мені...

Я сто літ проживу. Є в цій вірі несхибна основа:
Медом соти сповняються, зріють добірні слова.
Я працюю, я вірю у міць більшовицького слова
І цією надією віра в безсмертя жива.

Я сто літ проживу. По країні розійдуться учні,
Що я сіяв в їх серці палку до Вітчизни любов.
Зерна з неї зростуть, урожаї підіймуться тучні,
І мій внесок незримий плодами обернеться знов.

Я сто літ проживу. Добре діло не буде забуте,
Як і ми не забули науки своїх вчителів,
В благородні чуття, в благородні характери куте,
Буде жить наше слово, як жити б з нас кожен
волів.

Я сто літ проживу. Маю в праці своїй насолоду.
Ще й сади посаджу, серед степу, де вітер снує.
Чуєш, друже мій, сила — в безсмертній потузі
народу,
В тому корені вічнім — безсмертя твоє і моє!

1948

МОЄМУ СИНОВІ

Я про тебе, мій хлопчику, мріяв колись у
безсонні,
Я тебе малював у юнацькій уяві моїй
І придумав ім'я тобі ніжне і лагідне — Льоня,
І прийшов ти на світ, ненаглядний, улюблений
мій.

Десять років минуло, відлинуло в путь
безупинну,
З того дня, коли мати уперше промовила —
«син!»
Тож рости і міцній, мій смуглявий, замріяний
сину,
Набирайся ума, набирайся здоров'я і сил.

Ти правдивим зростай. Я за правду моєї країни
Словом зброї боровся і ворога бив на фронтах.
Наша правда безсмертна окрилює душу людини,
А я хочу, щоб ти, як окрилений вилетів птах.

Чесним, хлопчику, будь у труді, у навчанні, у
дружбі,
Чесність — наша признака і гордість і сила свята.

Чесно дід твій прожив, чесним я у народі на
службі.
Чесним будь і правдивим, дитино моя золота!

Труд найбільше шануй. Всі пороки з безділля і
ліні,
Все на світі дається трудом, із труда і в труді.
Все, що я залишу тобі — праці невидні краплини,
Ти умнож їх служінням великій і світлій меті.

Дбай завжди про майбутнє. Бо шлях у майбутнє
проложить
Тільки ясність мети, а мета — комунізму зоря.
Наполегливість, воля — усе на путі переможе —
І гірські перевали, і хащі, й глибокі моря.

Вік народ свій люби. Знай, народ — то велична
основа,
Що тримає вершину. Народ — наче соки
землі,
Що живить нашу працю і силу пісенного слова...
То — могутня ріка, що несе на собі кораблі.

Є два імені в світі — у них, як у світлім кристалі,
Все найкраще відбилось, із чим ми йдемо до
мети.
Пам'ятай їх завжди — то вожді наші Ленін і
Сталін,
Вчись, мій сину коханий, щоб був на них
схожий і ти!

1947

СКАРБ

Скарб лежав без руху сотні літ,
Спущений у глибину боліт.
Він лежав і гинув задарма,
Всі гадали — скарбів тут нема.
Та знайшли той скарб більшовики,
Воду одвели в бистринь ріки,
На заплаву вийшли копачі,
Краяли плугами орачі,
Де сховало сонце міць живу
У свою підземну кладову.

Видобувши скарби звідтіля,
Висушили, кинули в поля,
На безплідні землі піскові.
Добре потрудилися ланкові!
А на осінь вийшли — красста!
Новий скарб у полі пророста...

Тут картоплі клубні мідяні,
Бронзові одливки морквяні,
Помідорів золотий багрець,
Мов різьбив вигадливий митець,
Візерунчасте гречок стебло
І капусти коване срібло.

А кругом, співаючи пісні,
Знову молодь корчувала пні,
Краяла болото по шматку,
Засівала скарби на піску.

Ні, це не легенди голубі,—
Скарби ці здобуті в боротьбі,
В непохитній нашій вірі в те,
Що цвіток на камені зросте,
Що із торфу проростуть дива,
Їх догляне пильно ланкова,
Бо, дорожча золота й срібла,
Спільна праця землю обновля.

На заплаві, в тихім Ірпені,
Одшукали скарби ми на дні.

1948

ОЙ, ХМЕЛЮ МІЙ, ХМЕЛЮ...

«Ой, хмелю мій, хмелю» — віддавна співала,
«Чому не розвинувся, хмелю?» — питала
Одна ланкова на житомирським полі
І хміль доглядала й ростила поволі.
Поволі... помалу... На третю аж весну
Рослина давала цвітіння чудесне.
А дівчина мріяла вийти між люди
І хмелем своїм похвалитись усюди.
«Ой, хмелю, чому мені ждати три роки,
Чому ти не можеш прискорити строки,
І чим підживити і що тобі дати,
Щоб цвіт я могла в перше літо зібрати?»

І що ж! І добилася втіхи від хмелю,
Стелила для хмелю м'якеньку постелю,
І високо вився той хміль по тичині
І дав урожай в перше літо дівчині.
Дівчина — артілі, з артілі — державі...
Тепер ходить дівчина в шані та славі.
До неї учений іде по науку,
Іде наречений по серце і руку...
І хмелем бродило колгоспне весілля,
Осипали хмелем її новосілля,
І пісня про хмеля — стара та бувала —
Тепер по-новому у нас забувала!

1948

ТИССА

Благословляю вас, о, води
Солодких українських рік!
Як я з боями вас проходив —
Запам'яталося повік.

Та й як забудеш синь дніпрову,
І переправу на Дніпрі,
І форсування в ніч грозову,
І свист снарядів угорі...

А ти в рожевому тумані
Була за тридев'ять земель,
Ти, наче мрії голуб'яні,
В'юнилась серед гір і скель.

Та ось кордони роздалися,
І в закарпатському краю
Я наяву побачив, Тиссо,
Твою бурхливу течію.

Біжиш ти, сповнена по вінця
І стрімкістю милуєш зір,
Мов святний черес верховинця,
Підпоясавши чресла гір.

Я з струменю твого напився
І не забуду вже повік
Тебе, бурхлива, рідна Тіссо,
Сестрице українських рік!

1946

КОЛОМИЙКА

Ой, Теробля, люба мамко,
Ой, Теробелечко,
Перекинь рукав до Ріки,—
Зовсім недалечко!

Через води-переброди
Підуть в села зміни,
Як дві річки, дві сестрички
Завертять турбіни.

Буде райдуга-веселка
З тебе воду брати,
Буде світло в наших селах
Райдугою грати!

1946

ВЧИТЕЛЬКА

Я б хотів про тебе, Василю,
Людям говорити щохвилино,
Наче б я коханням пламенів.
Але ні! Даремна часу трата,
Бо любов на мову не багата,
Бо любов не потребує слів.

Іхали дівчата за Карпати,
В темні села дітвору навчати,
Нести світочі нового дня.
Щоб у них, як сіячі у полі,
У малі голівки світлочолі
Сіяти рясне зерно знання.

День у школі, вечір в комсомолі...
І слова натхненні, а не кволі
Молодь слухає з дівочих уст.
Не журися за дочкою, мати,
Що її здалека виглядати,
Що вона поїхала за Хуст.

Дійде, дійте звісточка додому,
Як ти на світанні голубому
Вирушила у далекий світ.

Як несла ти в села закарпатські
Наше слово, наші мислі братські,
Як долала темряви опліт.

Василино! Ти у першій лаві,
В непомітній та почесній справі,
Ти — боєць за душі цих людей.
Їм віками засліпляли очі,
Ти ж несеш до них слова пророчі
Ленінських і сталінських ідей!

Це велике щастя. А до нього
Додаси ти і свого, малого —
Сядеш з нареченим за столом.
Мати дочку вгледить у віночку,
Підуть верховинці у таночку,
Наречена вдарить їм чолом.

Хочу я, щоб знала вся країна,
Як в селі далекім Василина
Сад посадила до пуття,
Як над нашим молодим народом
Він зав'яжеться багатим плодом
Золотого дерева життя!

1946

ХВАЛА ЖИТТЮ!

Летять у далеч роки,
Як вітер вихровий.
Позаду шлях широкий,
А я ще молодий.

Іду в робочій лаві
І вже тому радий,
Що я, на зло кістлявій,
Ще й досі молодий!

Мов колоски на полі,
Сини зросли, як стій,
Вони вже в комсомолі,
А я ще молодий.

Щодень — значніші справи,
І час диктує — дій!
В країні зросту й слави
Працєю і молодій!

Вітчизно! Ти найкраще
Джерело всіх надій.
Хвала життю, бо я ще
Для тебе молодий!

1947

НАШІ ЗОРІ

I

Не злічити зір на небі
Над півкулями двома.
Але нам до них потреби,
Справи пильної — нема.
В ночі темні і прозорі
Хай там блимають малі —
Нас цікавлять більші зорі,
Ті, що сяють на землі.

II

Завели в Донбасі здавна
Добрий звичай шахтарі,—
Якщо виконали плани —
Світять зірку на копрі,
І горить вона червоно —
Людам звістку подає,
Що над план здобуто тонни,
Що країні вугіль є!
Не один, не другий спалах
Над копрами заяснів,
Все густіш в донецьких далях
Золотий шумить засів.
Мов зусиллями титанів

Землю вихоплено з тьми,
Бо реальність наших планів —
Наша воля, ми самі!
У змаганні, у кипінні
Шахтарів лунає крок.
Більше вугілля країні,
Більш над шахтами зірок!

III

Вийдеш в степ — стоїть заграва
В темній ночі, вдалині.
Наче крила, зліва й справа
Підіймаються огні.
Розвидняється, як вранці,
Світло нищить тьму сліпу,
То зірки електростанцій
Загорілись у степу.
Запізнілий подорожній
Вже не зіб'ється ніяк,
Знайде шлях у полі кожний, —
Села сяють, як маяк.
Але зір тих не доволі
Для великих наших справ.
Треба все колгоспне поле
Всіять полум'ям заграв.
Наші люди невгомонні
Повні планів і дерзань —
Треба в кожному районі
Свій створити Дніпрельстан!
Щоб злилися в світлім морі
Зорі й зірочки ясні,
Щоб засяяли в просторі
В сотню сонць нові огні.

Здійснить Ленінову мрію
Надійшов жаданий строк.
Перетворим мрію в дію —
Більше станцій, більш зірок!

IV

Є у нашому районі
Комсомолка-ланкова,
За труди її невтомні
Зірка груди осява.
Золоті у неї руки
І для неї — все зруки.
За веліннями науки
Так ростила буряки,
Що її рекорди добрі
Всім відомі не спроста.
І прикрашує наш обрій
Її зірка золота.
На колгоспному просторі,
У змаганні трудовім,
Не окремі ясні зорі
Хай освітляють наш дім.
Забуяла вже як треба
Наша сила молода,
Щоб усе колгоспне небо
Всіять зорями труда.
Щоб високі урожаї
Нам давала вся земля,
Щоб дівчата виїжджали
За зірками до Кремля.
Героїнями зростають
Нові тисячі жінок,

Хай ясніше зорі сяють, —
Більше праці — більш зірок!

V

Під радянською зорею
Україна розцвіла,
Землі всі свої під нею
Поєднала й повела
Весь народ в часи майбутні.
І горять тепер ясні
Зорі Кремля п'ятикутні
На державнім знамені,
На копрах, заводах, селах,
В Закарпатті молодім.
Хай вінки огнів веселих
Озоряють кожен дім!
Хай огні електростанцій
Так палають вдалині,
Щоб до німців, до іспанців
Досягали ті огні.
Хай летять все далі й далі
Над кордони і моря,
Вже на всесвіт засіяла
Батьківщина, як зоря,
І дослідним стала полем
Для трудящих всіх країв.
Комунізм життя і долю
Простим людям озорив.
І вони в нужді і горі
На Москву рівняють крок.
То ж світить ясніше, зорі, —
Більше світла, більш зірок!

1949

ВСІ ШЛЯХИ ВЕДУТЬ ДО КОМУНІЗМУ

Всі шляхи ведуть до комунізму,—
Нездоланна правда в цих словах.
Де не глянеш — колію залізну
Він проклав по всіх земних путях.

Бачу простори на карті світу
Кольору червоного — це ми,
Ленінські здійснивши заповіти,
Першими пройшли до світла з тьми.

А навколо нас брати-слов'яни,
Братне коло звільнених країн.
Наше сонце щедре, полум'яне
До Тірани шле снопи промінь.

Тут живуть без нагая, без пана,
Волею звикають дорожить,
А хіба в Італії, в Іспанії
Прості люди так не хочуть жить?

А за нами — широчінь Китаю;
Завершивши битов славу путь,
Комуністи землю обновляють,
В комунізм і тут шляхи ведуть.

А ще далі — Індії народи
З ночі темної до людських прав
Маяками правди і свободи
Йдуть шляхом, червоним од заграєв.

Білі, жовті, чорні і червоні —
Люди різних націй, різних рас,
Погляди звертають мільйонні
До Москви, до Сталіна, до нас.

Хліб і праця, пісня сонцебризна,
Людська гідність — їх оселя тут.
Всі шляхи ведуть до комунізму,
Що звільняє людство з горя пут.

Революція іде. І скрізь ми
Бачимо її звитяжну путь.
Всі шляхи ведуть до комунізму,
Всі дороги в комунізм ведуть!

1949

ГОЛОС РАДЯНСЬКОГО ГРОМАДЯНИНА

Я голос підношу,
Як вирок війні,
Я тричі промовлю
Полум'яне — ні!

Ні! — Голосно вперше
Війні заявлю.
Тому, що я працюю
І творчість люблю.
Землі, як господар,
Даватиму лад
І нашу Вітчизну
Прикрашу, як сад.

Ні! Вдруге промовлю —
Не хочу війни,
Тому що у мене
Зростають сини.
І ми не допустим
Злочинну війну —
Дітей наших любих
Майбутність сумну.

Повторюю втретє —
Війні не пройти!
За мир у всім світі
Народи-брати.
Трудящий кореєць,
Трудящий француз,
Трудящі всіх націй —
Незламний союз!

Я знову свій голос
За мир подаю.
Я скоро скінчу
П'ятирічку свою.
Я скоро почну
П'ятирічку нову,
Щоб сталінські плани
Втілить наяву.

Великі ті плани —
Обводнить краї
За Волгою й Доном,
На Аму-Дар'ї.
Щоб вся Україна
Купалась в добрі,
Нові Дніпрельстани
Зведу на Дніпрі.

Для мене: Каховка —
Звучить, як девіз,
Щоб зримий і повний
Настав комунізм.
Зірки гідростанцій,
Канали й мости,
Це — щастя народу,
Це — єдність мети!

То ж партію рідну
Я славлю стократ,
І той, хто за мир,
То мій спільник і брат.
І атомній зграї,
Війні вперекір,
Я: ні! — заявляю,
А світові — мир!

1950

ВІРШІ
ПРО ЛЮБОВ

* *
*

Ніч виходить в липневі степи
Із неказаним словом про тебе.
Ми в дитинстві шукали стовпи,
На яких тримається небо.
І про марева ще не знавши,
Що малих манило здаля,
Ми ходили до обрію завше,
Де стикається з небом земля...
Але далі відходили гони,
Віддаляючи нашу мету,
І привозив нас дядько фургоном
В нашу хату убогу й просту.
Ось ми вирости. Стали багаті
Словом, волею до мети,
Але треба з дитячим завзяттям
Простувати в незнанні світи.
Знов я прагну до тебе думою,
Як в дитинстві до неба колись.
Я пішов би шукать — золоту мою —
І кричать навздогін — повернись!
Ніч липнева в степу гомонить
Ще не сказаним словом про тебе.
Ти — як спрага, яку не втолить
Із блакитної чаші неба...

ОКСАНІ

Безліч довгих верст
Відстанню лягли,
Де любились ми,
Де колись жили.

Безліч довгих днів
Розлучили нас.
І лежить між нас
Просторінь і час.

Тисячі людей
Перейшли нам путь.
Чом не міг ніде
Я тебе забуть?

Я доріг не знав,
Я слідів шукав:
Де ти, обізвись!
Де ти, появись!

Був я на землі,
В небесах літав,
Соколом міг стать,
Але ним не став.

Старцем жити вік —
Що то за життя?
Я в душі зберіг
Краплю почуття.

Я його зберіг,
Щоб летіти міг
І шукать доріг,
І знаходить їх!

Де ж, кохана, ти,
Де тебе знайти?
Де тебе шукать,
Де тебе питать?

Тисячі людей,
Безліч довгих днів...
Чи не вийшла ти
Із юнацьких снів?

1940

Ти мені приснилася такою
Райдужною, в польовім вінку,
Свіжою, як ранок, молодою,
Як бува один раз на віку.

Ліс чудовий і пахучі трави,
На узліссі — сосни вікові,
Ти ішла до мене величаво
По високій росяній траві.

У каштановім вінку волосся
Снилась ти у дорогому сні.
Руки я простяг... Не довелося
Навіть приторкнутися мені.

Ти відразу стала віддаляться
І тонути в голубій імлі.
І мені ще встигли показаться
На щоках дві ямочки малі,

Квітка у руках — ромашка біла,
Польові дзвіночки біля ніг.
Я відчув — мені потрібні крила,
Я хотів летіти — і не міг!

Звав тебе я, зоре-зорениця,
Запашна, зваблива, чарівна.
Чом ти, серце, стало пізно битися,
Чом сказало пізно — це вона!

Сни лишаються, як завжди, снами,
Мріями прекрасними в тиші.
Можем похвалитися синами
Та хіба ще юністю душі.

Мрії ж обертаються в бажання,
Чистий образ криється в імлі,
Найчистіші в небо поривання
Падають до грішної землі.

Дерева вкриваються плодами,
Осінь в гості квапиться до нас.
Все, що не доказано словами,
Все докаже швидкоплинний час.

Пахла юність м'ятою, любистком,
Снилася незаймана вві сні,
Та приходить передчасна звістка,
Що вона не вернеться мені...

1937

ТОБИ

I

Щодня, щомиті, щохвилини
Все труд і путь, угору путь,
Все прагнення мети невинне,
Бажання — більше досягнуть.

Не хочу сну і супокою,
Хай буде біг і плин, і лет,
І захват життєвого бою,
І вічне прагнення вперед.

Та сил на подвиг прибуває,
І спогад серце звеселя,
Як знаєш, що твій зір ласкавий
За мною стежить іздала.

І я тоді разом з тобою
Будую у майбутнє міст,
І прагну в праці неспокою,
І в цьому бачу вищий зміст

Життя, яке в такій напрузі,
Що, мов гірський потік, біжить,

Життя, в якому пісня й друзі,
І хочеться творить і жить!

Не хочу спочиву й спокою,
А хочу діяти й рости.
А сил — удвоє, як зі мною,
Хоч в думці поруч мене — ти!

II

Я не забув твого листа.
Яка у ньому теплота
І щирість, що явила ти,
Чуття такої чистоти,
Як звук на золотій струні.
Я не забув його, о, ні!

Тобі я й слова не сказав,
Бо що я відповісти мав
На те заховане чуття,
Що все віддай без вороття
За нього, в щасті і в журбі,
І мало буде, далєбі!

А що я міг тобі віддати?
Які утіхи обіцять?
Не ті часи, не ті літа,
І пізно мовити «це та!».
Вже я на повороті літ,
А ти лише стрічаєш світ.

Тому, прости рядки сумні,
Лишись — як зірка в далині,

А я зумів чуття згасить
І крихти щастя не просить,
А тільки стежить віддаля,
Де зір твій землю звеселя!

III

Сніг пада білий, чистий,
Як пух м'який, лягає
І настрій урочистий
На мене навіває.
І я хотів немало —
Щоб, як сніги нечулі,
Біленьким покривалом
Закривить літа минулі.
І все почать спочатку —
І, в radoщах кохання,
Ходити через кладку
На наші зустрічання.
Хотів би бути сильним,
Зорю здійняти з неба
І кроком семимильним
Попрямувать до тебе.
Промовить знов одвічні
Слова любові й віри
І прагнення величні
Тобі віддять без міри.
Створить я книги мушу,
Знайти скарби підземні,
Заглянуть в людську душу,
В чуття її таємні...

Для тебе хочū бути
Чарівним, чистим, чесним,
Любов твою здобути
Бажанням цим чудесним!

IV

У веснянім місті розмаєнім
Цвіту біла пороша.
Приїзди у Київ. У травні
Місто дуже хороше.

По дніпрових схилах бродитимем,
Як малі, побравшись за руки.
Незначні слова говоритимем
Після років розлуки.

І мов зовсім і не бувало їх,
Громоносних тих років,
І немов з війни небувалої
Я ступив до тебе п'ять кроків.

Але в них навіки заховані —
Віра й вірність, туга й терпіння.
Я б хотів, щоб слова заховані
З них зросли, як з насіння.

Бо нічого, нічого не втрачено,
Моя подруго давня.
Приїзди! Нашу зустріч призначено
Під каштанами травня!

ПОВІДЬ

Стала дівчина над водою,
Як весна-красна, молода.
Бачить — повіддю молодою
Утікає в безвість вода.

Загадалась, замріялась дівчина,
Що нова весна розцвіта,
Непомічені та нелічені
За водою пливуть літа.

Але це — од віку призначено...
Як би ж гарно було відчуть,
Що прийшов коханий, небачений,
Щоб стояв поруч неї, отут.

І стояли б вони, обнявшись,
Віддзеркалені у воді,
Гуси-лебеді, в небо знявшись,
Пролітали б не знаць куди.

І з таємним чеканням дівчина
Озиралася в тую ж мить.
Бачить —
він, в сорочці завітчаній,
Над водою поруч стоїть.

Хто він, звідки він, непомічений,
Тихо й лагідно підійшов?

І пронизує душу дівчини,
Наче блискавкою, любов...

1936

ЧЕКАННЯ

Кожен вечір дожидаю —
Вийдеш ти, чи ні?
Кожен вечір виглядаю
У далечині.

Бачу: в білому убранні,
Край твоїх воріт,
Хтось в неясному смерканні
Все стоїть, стоїть...

Чи не ти мене чекаєш
В сумі самоти?
Я лечу і повертаю —
Ні, не ти, не ти...

Край воріт сумна і мила,
В білому вбранні,
Жде мене берізка біла
У самотині.

Скільки раз імла вечірня
Маяла крильми,
Скільки раз берізка вірна
Виглядала з тьми.

Ти ж десь довго загуляла̄сь,
Не вернулась в дім.

Ти берізкою осталась
В спогаді моїм!

1941

ЗЕЛЕННЮ І ЗОЛОТОМ...

Зеленню і золотом
День горить.
Хороше і молодо
Нині жить.

Вітер перехитує
Верб гілля,
Молодіж напитує
Весілля.

Чари, чари, чарочки,
Всюди чар...
Кинула чорнявочка
В серце жар.

Мала мати донечку
Молоду
Та й купала донечку
У меду.

Та й зростила вишнею —
Ягодою,
Та й дивує пишною
Вродою.

Маю, маю, маєчка —
Кличу я.
Та даремна баєчка —
Не твоя!

В клечання вбирається
Вся земля,
На селі гуляються
Весілля!

1941

* *
*

В алеях парку неосвітлених
Хитались журно дерева,
А в серці бились нерозквітлені
І непроказані слова.

Але й без того на побаченні
В обох майнуло в голові,
Що наші скарби нерозтрачені,
Що наші помисли живі.

Не раз, не два, по праву старшої,
Зима змінювала весен цвіт,
І сонце молодості нашої
Уже підводиться в zenit.

Та зберегти нам пощастило
Все, чого в старості нема, —
Духмяну міць і силу тіла
І ясність нашого ума.

Дарма, дарма, що дні розлуки
Нам віщували перелюб...
Сплітаються, як лози, руки,
І медом пахне свіжість губ.

Все, що з любов'ю без утрати
Один другому берегли, —
Все зберегли! Того здолати
Ні час, ні відстань не могли!

1938

Р О З Д У М И

Я поет. Я будівничий слова.
Та не тільки цеглу слів носив —
І на Тракторнім я закладав основи,
На Турбіннім зводив корпуси.
Це — знамення часу. В кожному русі
Ми Вітчизни стверджували міць,
Всі, як є — ці дні, дороги, друзі
Розумілися на мові будівництва.
Гордістю творця — і слово, й діло,
То ж спокійно на папір кладу —
Наших днів незміряне мірило —
Ритм робіт і тишину в саду.
Я кажу — трудом, а не користю
Наше слово по світах грими.
Наші дні — вимірюйте на пристрасть
Тих людей, що вийшли з рабства й тьми,
Тих, що на землі не мали місця,
А тепер — зробилися людьми!

1932

Мое серце, володар мелодій,
Ти мене навіки одведи
Од сухих шовковиць, що не родять,
Од джерел, в яких нема води.

Є у мене дар — найкращий в світі —
Творчості глибокі джерела,
Батьківщини мужне повноліття —
Повні літа слави і тепла.

По-травневому мені знамена,
Ніби птиці крилами, шумлять,
По-святковому щодня до мене
Вся земля уміє промовлять!

* *
*

З чим його могла б зрівнять уява?
З ясным сонцем? Сонце каже — ні;
Тільки вдень палаю я яскраво
У безмежній неба глибині;

Прийде ж ніч, пiтьмою оповита,
Люди знов чекають сонця схід.
Я освітляю лише півсвіта,
Він же сам освітлює весь світ!

1939

Мені чужа бундючність пишних поз
І театральні вивірені жести.
Я хочу од садів, полів і гроз
Слова прості і соковиті нести.

Життя моє! Налитий туго колос!
Він може впасти, він життя носій.
Хай не гучний і не високий голос
Я маю не позичений, а свій.

Я хочу з вітром кораблі гойдати,
Я хочу віршем дівчину вітати,
І ті слова, що з губ моїх злітають,
Потроху люди слухать починають.

А прийде час, слова наллються соком
І, вистоявшись, стануть, як вино,
Тоді покличемо гостей високих
І всіх їх почаствуєм заодно!

1936

Юних літ казки обворожили
І навіки серце освіжили, —
Не боюсь я швидкоплинних літ.

Ще мені топтати в лузі зілля,
Ще мені гуляти на весіллі,
Ще мені розквітне первоцвіт!

Не стеліть мені м'яку постелю,
Не сп'янію я від пива й хмелю,
На шаги не розмінююсь, ні!

Ще не розквітався я з піснями,
Ні з дорогами, ні з кораблями,
Ще літатиму в височині,

Ще всміхнеться дівчина мені!

1938

КОЛИ ВВИЖАЮТЬСЯ МЕНІ...:

Коли ввижаються мені
Хороші друзі — дальні, ближні,
Дивуюсь я — чому вони
Такі повиростали ніжні?

Дивуюсь я — і звідкіля
Ця дивна ніжність досягає
До серця їхнього? Земля
Тривоги сповнена до краю...

Зросли серед суворих літ,
В двобой музику пізнали,
А ніжність, як рожевий цвіт,
У серці глибоко плекали.

Я слідопит, по сліду їх
Я йшов через дощі і грози,
Я чув не тільки щирий сміх,
Я бачив на обличчях сльози.

Я бачив їх серед лугів,
Виходив з ними на узлісся,
Задуманий і тихий спів
Із їхніх уст ледь чутно лився.

Я бачив, як вони несли
Своїм дівчатам перші квіти,
А в тих над ліжками цвіли
Дітей голівки... Будуть діти!

Любити вміють матері
Батьків майбутніх... В ночі пізні
Вони співають до зорі
Од щастя жити у Вітчизні.

Такими хочу їх любити —
І мужніми, і не черствими,
Любов їм серце окрилить,
Як і ненависть, незборима.

Все ширший світ стає кругом,
Все менше сірих та убогих,
Прокладено важким трудом
Для кращих почуттів дороги.

І світ мені яснів, яснів,
Прохав я голосу й уміння,
Щоб пролунав мій щирий спів
Про це щасливе покоління!

1938

Рожевий захід замахнув крилом,—
Над небокраєм хмара чорна.
Відчув я, глянувши кругом,—
Ця мить коротка й неповторна.

Відчув я раптом — треба поспішати,
Не згайнують своє мале життя,
Щоб не майнуть без імені і дати,
Як цей блакитний вечір — в небуття...

1937

* *
*

Не знаю, коли закінчу
Дорогу свою просту.
Та в пору свою трудівничу
Я чесно стояв на посту.
Під небо здіймався на крилах,
Сини підростали малі,
І лампа до ранку горіла
Завжди на моєму столі.

1940

НАРОД

Ті фабрики, що трубами димлять,
Ті пшениці, що вирости на лані,
Ті кораблі в безмежнім океані,
Ті поїзди, що по степах гримлять;

Будинки, знесені в шаленім урагані,
Що знову повні і живі стоять,
Ті парки і сади, куди гулять
Йдуть молоді, закохані й кохані;

Все те, в чім ворог убивав життя,
Де залишив руїни та сміття,
Ти омивав цілющою водою,

Ти знову збудував, підняв, зростив,
Вдихнув життя й на повний хід пустив,
Народе вічний, велетню й герою!

1947

ЛЮБОВ

Що є святішим між людських основ,
Поважнішим, ціннішим для життя,
Ніж материнська ласка і любов,
Ніж мати, любляча своє дитя?

Це ти, Вітчизно-мати, ти злиття
Чуттів найкращих і сердець і мов.
В красі дібров, у величі будов, —
Ти — джерело найвищого чуття.

У незліченних подвигах бійців,
У незчисленних витворах творців
Живуть чуття найвищі для людини.

Їх кожен в серці, ніби скарб, несе,
Їх береже і цинить над усе,
Бо ті чуття — любов до Батьківщини.

1947

ВІТЧИЗНА

В труді, в боях проживши скільки літ,
Як ти зросла, змогутніла, змужніла,
Як широко ти розпростерла крила,
В який далекий рушила політ.

Об тебе, як об скелю, об граніт,
Орда ворожа голову розбила,
А ти все, що задумала — зробила,
І з подивом зорить на тебе світ.

Твое уявлення про щастя — боротьба,
Твій ідеал майбутнього — доба
Комуністична і нова людина.

Ти тридцять літ ідеш по цій путі
І відкриваєш далі золоті,
Моя могутня й сонячна країно!

1947

ЩАСТЯ

Людина створена для щастя так, як птиця
Для льоту створена. В минулому, в житті
Багато перепон стояло на путі
До верховин, що щастя в них таїться.

І ось прийшли два велетні-провидці,
Вказали шлях, дали ім'я меті,
І люди роботящі та прості
Пішли за волю з ворогами битися.

І щастя осягнули в боротьбі,
І обрії відкрились голубі
Для нашого великого народу.

І сяють нам, як сонце з небозводу,
Два імені на звільненій землі,
Два велетні, два щастя ковалі.

1947

ТРУД

Труд — початок усього. Саме він,
Що був прокляттям люду трудового,
Став радістю і щастям для нового,
Красою став для нових поколінь.

Наш труд історії надав розгін:
Вугілля, хліб, будівлі і дороги —
Це все труда величні перемоги,
Яких не зітнуть війни, час і тлін.

У нашому розкутому труді
Розквітли мрії людства молоді,
Відбилися мрії творчі, невгомні.

Бо труд у нас — господар, а не гість,
Недаром «хто не робить, той не їсть»
Записано у Сталінським законі!

1947

**БАЙКИ
ТА БАЛАДИ**

УДАВ І СЛОН

Байка

Один у пралісах удав
Чималий апетит придбав.
Він зразу кроликів хапав,
А потім — гав.
Кролів він убивав гіпнозом, —
Удава погляд їх проймав морозом,
І бідні кролики, пропащі,
Самі йому стрибали в пащу.
А гави зграями літали
Та резолюції писали:
— Геть людожера! —
Та удав
На грай вороній не зважав,
А прямо з пір'ям їх з'їдав...
Других звірят прохав він сісти
І довго речі говорив
Про те, чому їх треба з'їсти,
А потім — тут же з смаком їв...
І так, розбійник, знахабнів,
Що міри знати не хотів,
А з'ївши дріб'язок сповна,
Задумав прсковтнуть слона.

Отруйне висунувши жало,
Сичав, що все йому замало,
Що годі кроликів, ворон,
Тепер йому до смаку слон.
А слон презирливо сказав:
«Не по зубах ти здобич взяв.
Ось тобі розплата,
Гадино проклята!»
Ногою став
І розтоптав.
Лишились від удава —
Смердючий слід, лихая слава...

Мораль в цій байці всім ясна:
Не лізть, гадюко, на слона!

1942

Ми ось чим байку цю обновим:
Таке було в Болгарії з Петковим.
Блоха країною гасала,
Людей розлючено кусала,
Сама ж за море поглядала.
І так нахабно, всім на диво,
Діяльність повела лиху,
Що розсудив народ правдиво
І з ковдри витрусив блоху!

1947

ЗОЗУЛЯ

Байка

— Не знаю, нащо ви, сестриці,—
Зозуля говорила птиці, —
Гніздечка мостите щорік.
Ви подивіться лиш на мене:
Мій дім — все царство є зелене,
Я діткам загубила лік.

То сяду у гніздо до брата,
То покладу ячка в свата,
А там дивись

— росте дитя!

Бо дядько й дядина годують,
А власні дітки голодують,
Аж доки випадуть з гнізда.

То знайду затишок в сестриці,
Такій моторній молодиці
Не важко двох прогудувать.
Вона працює день і ніччю,
А я то сплю собі за піччю,
То вчуса в самоті співають...

Не маю клопоту ніколи,
Бо роздала дітей у школи
Та рознесла в чужі сади.
Сама ж прикрашусь — і до птиці,
На танці, співи, вечорниці,
Життя веселе, хоч куди!

На жаль, такі сестриці-зозулиці
Трапляються не тільки серед птиці!

1949

ВОВК І ПІДЛИЗА

Йшов на поживу Вовк.
Аж чує недалечко,
Зачувши вовчий дух,
Замекала овечка.
Він поспішив на голосок
І бачить — там Підлиза йде
І на шнурку вівцю веде.
Побачивши його у неспокої,
Звернувся до вівці з тирадою такою:
«Дурна вівця! Що ме, що бе?
Невже не візьмеш ти у толк,
Мене із'їсти, чи тебе —
Сам вирішить вельможний Вовк.
Вовк важно лапою махнув
І, зволивши на троні сісти,
Почав вівцю зі смаком їсти,
Із'їв і не передихнув,
Голодний, кажуть, дуже був.
«Добряча трапилась їда...»
І на Підлизу погляда.
Відчувши погляд цей, знітився
Підлиза враз, засуєтився,
На час зникає хтозна-де
Й тірольську лань йому веде.

Сприймавши як належну дань,
Смачну запивши шнапсом лань,
Вовк апетит вчуває знову...
Підлиза данську вже веде корову.
Вовк розтерзав. Запив шампанським.
І з поглядом великопанським
Знов на Підлизу погляда...
Яка, мовляв, смачна їда...
Наступне блюдо де?
Не правте теревені!
Підлиза вже веде

північного оленя.

Тим часом в Вовка завелись васали,
Гієни, рисі і шакали,—
Він кидав їм кістки із трона,
Мов справді поважна персона,—
Себе він вільно почував...
(В тім лісі Лев не ночував).
В цей час, од страху напівмертвий,
Шукав Підлиза нові жертви.
Ось відшукав, підносить стиха
Дві торби грецького горіха.
Страшенно розлютився Вовк:
«Невже не візьмеш ти у толк
Такого правила простого,
Що Вовк не може без м'ясного?»
І з люті, наламавши хмизу,
Вже розірвать хотів Підлизу...

До речі тут така примовка:
Колись для мюнхенського вовка
Несли поспішно дань пани,
Та незабаром і вони
За це належно поплатились —

У Вовка в лапах опинились,
Аж поки Лев світ врятував від згуби,
У Вовка вирвавши з корінням
когті й зуби.

Але, на превеликий жаль,
Лишились ті,
що мюнхенську сповідують мораль:
Американський Вовк полює недалечко,
Підлиза знов йому на стіл несе овечки.

Мораль у байці цій призначена не нам, —
Шумахерам-підлизам, бевіним-панам.

ТРУДАРИ І ЩУРИ

Байка

У чесній праці трударі,
Після чужинської навали,
Своє село відбудували,
Щоб жить в достатку і добрі.
Сади... Лани... Поглянуть любо!
Великі ферми, школи, клуби,—
Таке життя.

Здалося б дивом,
Коли б це хтось один зробив.
Вони ж — трудилися колективом,
Велика сила — колектив!

І ось
Якось

Американські два щурі
Перетинають океани.
Побачить працю трударів?
Ні! Оббрехать їх та споганить!
Приїхали до колективу,
Стають на лапки шанобливо,
Хазяйство просять показати

Що ж, господиня радо їм
Готова показать свій дім
І все, що треба, розказать.

Щурі, скопивши вічні пера,
Єхидно мовлять їй — тепера
Відомо шлях куди і нащо —
Щоб показати все, що краще?
— А так, — хазяйка їм в одвіт,
Такий звичай і заповіт
Завжди у чесних був людей:
Своїх запрошувать гостей
В світлицю чисту, а не в саж.
Я б повела і в поле аж,
Бо саме, бачте, звідтіля
До мене слава й честь прийшла.
— Е, ні! — Пищать щурі у парі,
Одягши темні окуляри,
— Ти нам показуй до пуття
Помийні ями та сміття...
Це й особисто нам до шмиги,
Й про це замовлено нам книги,
А от рекорди трударів —
Не будуть радувать щурів.

Такий випадок справді був,
Хто чув його, той не забув,
Бо мовить кожна тут деталь,
Яка в щурів гнила мораль,
І чом з найбільшим завзяттям —
Вони цікавляться сміттям!

1950

БАЛАДА ПРО СОН

Потомилися коні,
Потомилися люди
Від боїв і дороги важкої.
Їхні голови сонні
Опадали на груди
Й застигали в німому спокої.

Вів Будьонний загони,
Бойові ескадрони
У страшні і запеклі атаки.
Добре білих рубали
Та від спраги мовчали,
Мовчки в січу скакали рубаки.

Сон із сідел їх кїдав,
Він би ворогу відав —
Пальці зброю не в силі тримати.
Аж почули відразу —
Дав Будьонний наказу:
Всім до одного з коней — і спати!

Він дає на спочинок
Двісті сорок хвилинок.
Спать чотири години — не жарту...

У вечірнім тумані
Хилитались мов п'яні...
Як же всім? Та чи можна без варті?
Командир крутить вуса:
— Вартувати беруся
Сам я. Ворог не знайде дороги.
— Ач, який невгомонний,—
Кажуть хлопці,— Будьонний...
— Постріл буде сигналом тривоги.

Об'їжджає Будьонний
Табір стихлий і сонний,
Чуйно слухає степу музику.
Місяць танчик заводить,
Все за хмари заходить,
То прогляне, то зайде — без ліку...

Ось проглянув нежданно —
Промінь ліг на Івана
Кравчука. Спить боєць, невгаває.
Руки в нього — напруга,
В одній чомбур, а друга
Шаблю міцно-преміцно тримає.

Он лягли край долини
Дві дебелі дитини —
Повкладались валетом у згоді.
Сплять, горілиць упавши,
Ледве коней прип'явши,
До ноги на найдовше поводдя.

Он ще інша картина:
Підібгавши коліна,

Здоровенний хропе козарлюга.
З кулеметом обнявся,
В ручки пальцями вп'явся,
Мов чепіги тримає від плуга.

В балці квіти поблякли,
Де хто ліг — там і вклякли.
От так спали — поглянути мило!
А хропли, а кидались,
Так, що птиці жахались,
Так, що зорі у небі тремтіли.

Командир задивився
Та й на луку схилився,—
Кінь ступає собі безупину.
Мов спокою чатинник,
Відміряє годинник —
Другу, третю, четверту годину.

Хто це в темряві свиснув?
Місяць променем блиснув...
Офіцерський роз'їзд край дороги.
І Будьонний із маху
Поціляє в папаху —
Постріл гримнув сигналом тривоги...

Ех, схопилися друзі
У завзятті, в напрузі,
І як вихори — в сідла, на коні...
Добрий сон на привалі!
Знову в битви тривалі,
Знову гострі шаблюки — в долоні.

Знов полки й ескадрони
В битвах водить Будьонний,

Нищить білогвардійців доценту.
Був цей случай у полі,
Та прийшов мимоволі
До співця — і втілюся в легенду.

1940

НОВА КАЗКА

I

Якийсь чужоземець, в недавню годину,
Задумав оглянути нашу країну.
Він їздив багато, він бачив доволі,
Та в нашій країні не був ще ніколи.
Приїхав. Завод постає перед ним,
Цехи гомонять під промінням ясним,
Там люди працюють і лиха не знають,
Скінчивши роботу, до шкіл поспішають,
До клубів, кіно, стадіонів... І от
Питає чужинець: «А чий це завод?»
Відказує гордо коваль-коваленко,
Що носить завод їх імення Шевченка.

II

Поїхав чужинець по нашій землі,
Задумав побути в колгоспнім селі.
І ось перед ним виростає село,
І вечір над ним простягає крило.
Жниварські пісні озиваються зблизька,
Отари овець тупотять з пасовиська,

Гелгочуть над ставом гусей табуни,
Стрибає хлопчак, підкачавши штани,
Корови поважно вертаються з паші...
Питає чужинець в доглядача — «ваші?»
— Та наші,— одказує той і гордиться:
— З колгоспу Шевченка худоба і птиця!

III

Заїхав турист у далеку пустиню.
Ні травки, ні дерева,— гола країна!
Пісок засипає це місце пусте.
Та що в безглагольній пустині росте?
Над морем Каспійським — за рядом у ряд,
Над морем Каспійським розкинувся сад.
Верба до акації віти схиляє,
В алях з казахом казашка гуляє,
Тополі шикуються, мов на парад...
Він з подивом тайним питає про сад.
І кажуть чужинцеві діти веселі,
Що то — сад Шевченка розрісся в пустелі.

IV

Він далі простує. Встає перед ним
Величний палац — білокамінний дім,
Де сяє з-за вікон електрики промінь,
Де чути з-за вікон притишений гомін,
Висить над дверима великий портрет,—
То — знаний усюди — великий поет.
Його лиш чужинець не бачив ніколи...
— Це що за будинок?
— Шевченкова школа.

V

Ім'я це він став зустрічати щоденно —
 Шевченка в піснях величали натхненно,
 Шевченкові села в путі зустрічались,
 Шевченкове жито в полях красувалось.
 Музеї Шевченка стояли прегарні,
 Шевченка ім'ям називались лікарні,
 І, навіть, коли він сідав в самольот,
 Шевченковим внуком назвався пілот.

VI

І ось чужоземець додумався враз
 Листа настрочить до шановної «Таймс»,
 Що от, мов, панове, — ви жертви облуди,
 Радянський Союз я об'їздив усюди
 І можу засвідчить, — строчив він швиденько, —
 Тут землі й маєтки належать Шевченку,
 Великі заводи, — дописував знову, —
 Належать Калініну і Хрущову.
 І «Таймс» поспішає брехню його тиснуть,
 Щоб проти країни свободи хоч писнуть.
 Тут казці уже наближається край —
 Нехай собі тисне і писне нехай!

VII

Та добре ми знаємо єдність і згоду
 В країні, де землі належать народу,
 Великі поети належать народу,
 І всьому народ наш — єдиний господар!

І наша країна — у світі єдина,
Де мовиться гордо імення — Людина,
Тому на фронтах і пише вона
Великих вождів і співців імена!

1939

БАЛАДА ПРО ДІМ

Йшли бійці Правобережжям,
Серце стукало — спіши!
І прийшов Іван Надежин
В рідний дім, у Комиші.
Притаїлось на узліссі
Це одне з малих сілець.
Тут Іван колись родився,
Дід Іванів і отець.
А прийшла в наш край німота,
Кинув хату, кинув рід,
Та й пішов Іван в піхоту,
Та й почав Іван похід.
На війні два з лишком роки
В мандрах злинуло по тім.
Де б не був, а все, нівроку,
Уявлявся рідний дім.
Снився, снився він солдату
У походах та боях.
Повертає в рідну хату
Кожну весну навіть птах.
А Іванові достоту,
Шлях трудний додому ліг:
Скільки лито крові й поту,
Скільки сходжено доріг!

Та дарма!

Все ближче, ближче
Задніпрянщини лани.
Ось минули Городище,
Видно верби з даліни...
Там і дім. І серце б'ється,
Ходить, кляте, кодуном,
І терпець, як нитка, рветься...
І побіг Іван бігом
Он туди, де дім і стріха,
Де прожито стільки літ!
Мати — баба Надежиха,
Жінка, плачучи ізтиха,
Зустрічають край воріт.
А навколо — попіл, згарища,
Зсохлі верби та сміття,
А із погребя, з пожарища,
Вигляда його дитя.
Запекла у грудях рана,
Плачуть мати і жона...
Мріяв з вечора до рана
Про цю зустріч — ось вона.
Йди у погріб, не до хати,
Був тут ворог-нелюдим,
Той фашист, палій проклятий,
Перевів твій дім на дим.
Вітер грається тополею,
А вона одна стоїть
Над селянською недолею
Пожарищ і лихоліть.
Зупинилася частина
Днів на кілька у сільці.
За Івана, як за сина,
Турбувалися бійці.

От, забувши сон і втому,
Поспішав Іван додому,
Рани гоїв не дарма,
А прийшов — його нема...
Не одному, не одному
Повертатися додому,
Зустрічати пустирі
На колгоспному дворі.
І кому ця думка щира,
Старшині чи командиру,
Спала зразу — не повім:
Збудувать Івану дім!
Сокири пішли тесати,
Завели пилки пісень
І звели Івану хату
Всім підрозділом за день...
А яка робота люба!
Знудьгувалася рука...
Швидше, хлопці, ставте зруба,
Завтра в похід — хтось гука...
Хата новая, кленова,
Теслярі по чарці п'ють...
Проводжає Йвана знову
Вся рідня у дальню путь.

Чом не скінчена балада?
Бо не скінчена війна,
Бо попереду в солдата
Несходима сторона.
Десь пішов солдат за Віслу
Битим шляхом кам'яним.
Ти іще розкажеш, пісне,
Як Іван вернувся в дім!

1944

БАЛАДА ПРО ГВАРДИЙЦЯ

Між правобережних горбів і курганів,
Плацдарм захищаючи, бився Степанів.
Вже мало бійців залишилося з роти,
Та стійко держалася мотопіхота.
Щоб жменьку героїв змести доостанку,
На них насували лавиною танки,
Десятки страховищ і злива огня,
Та серце солдата міцніш, ніж броня!

І мовив комроти, від пилу зчорнілий:
Фашистських атак ми немало відбили
І ще доведеться відбити немало,
Та де ми, гвардійці, в бою відступали?
Згадайте про бій за Москву на узліссі,
Де в битві стояли на смерть двадцять вісім,
За ними Москва, а за нами — Дніпро,
Лани України, і наше добро...
Немає ж нам змоги й на крок відступать,—
Так будемо, друзі, до скону стоять!

І знову насунувся шквал-круговерть,
Повзли сорок танків і сіяли смерть.
І воїни мертвими в битві лягли,
Своєї ж землі — ні вершка не дали.

І крикнув Степанів крізь сіть телефонів:
— Лишився один і п'ятнадцять патронів.
Прощайте, гвардійці!.. Розмова урвалась,
А слава героя навіки осталась.

Здригалися кручі від гулу і топа,
І танки важкі проповзли край окопа.
Ще билося серце і слухались руки,
Враз мови чужої почулися звуки.
Тоді із землі, на шляхах перехресних,
Підвівся Степанів, як втілений месник,
І вдарив в упор на фашистських чортів —
П'ятнадцять патронів, п'ятнадцять катів
Упало на землю, щоб більше не встати,—
Він дорого вміє життя продавати!
Живим його взяти зібрались? В одплату
Гвардієць здійняв над собою гранату
І кинув під ноги — не здамся катам!—
І з ворогом разом загинув і сам...

Про наших героїв правдиві биліни
Хай люди узнають, легенди хай лінуть.
Між славних героїв Дніпра, між титанів,
Навіки безсмертний гвардієць Степанів!

З М І С Т

	Стор.
Весна людства	5

П І В Д Е Н Ь

Далекі друзі	9
Поїзди республіки	12
Колективна весна	14
Південне місто	16
Два Херсони	18
Березань	20
Ліосплав	22
Ми будуємо Харківський Тракторний	23
Країна збудувала Дніпрельстан...	25
Перегорну сторінку...	27

Х О Л О Д Н О Г О Р С Ь К И Й П О Л К

Мій друг іде до Червоної Армії	31
Жемчуг	33
Ніч у полку	35
Дорога	37
Проводи комісара	39
Холодногорський полк	41
Вороги убили Кірова	42
Вмируще ремесло	43
Над могилою батька	46
Полтава	49
Історія артілі	52
Вересень	57
Похорон Пушкіна	60
Рота імені Шевченка	62
На 20-річчя Радянської України	65

ВИЗВОЛЕННЯ БРАТІВ

	Стор.
Там, де гори біловерхі...	69
Де б на землю не ступив радянську	72
Площа Дзержинського	74
Сад Тараса Шевченка	76
Шевченко в засланні	78
Криниця	80
Вічно юний	81
Слово Івана Франка	84
Пісня визволення	87
Золота осінь	89
Гуцули	91
Синій Дунай	93
Мрія Котовського	94
Співають діви на Дунаю	96

ГОРИ І ДОЛИНИ

Кати, заковані в броню...	101
Фронт на Міусі	103
Голос України	112
Незабутнє	114
Сестра	116
Мати	117
Колискова	118
Києву	120
Стоїть гуцул на полонині...	122
Ода солдатів	124

ПІД ЗОРЯМИ РАДЯНСЬКИМИ

Хвиля висока мене підіймає...	129
Моєму місту	131
Геленджик	134
Фронтівим друзям	136
Київ	138
Москві святковій	142
Вже мій син вступає в комсомол	144
Іван	146
Материнська віра	148
Я сто літ проживу...	150

	Стор.
Моєму синові	152
Скарб	154
Ой, хмелю мій, хмелю...	156
Тісса	157
Коломийка	159
Вчителька	160
Хвала життю!	162
Наші зорі	163
Всі шляхи ведуть до комунізму	167
Голос радянського громадянина	169

ВІРШІ ПРО ЛЮБОВ

Ніч виходить в липневі степи	175
Оксані	176
Ти мені приснилася такою	178
Тобі I	180
II	182
III	184
IV	186
Повідь	187
Чекання	189
Зеленню і золотом...	191
В алеях парку неосвітлених...	193

РОЗДУМИ

Я поет. Я будівничий слова	197
Моє серце, володар мелодій	198
З чим його могла б зрівнять уява	199
Мені чужа бундючність...	200
Юних літ казки обворожили...	201
Коли ввижаються мені	202
Рожевий захід...	204
Не знаю, коли закінчу	205
Народ	206
Любов	207
Вітчизна	208
Щастя	209
Труд	210

CHAS. S. OGDEN